

Interreg - IPA CBC Bulgaria - Serbia

**GREEN
STEP
FORWARD**

Project No.CB007.2.32.066

Сравнителен анализ на изследванията в областите Зайчар и Видин

Белград, декември 2022 г.

RESEARCH STUDIO

Този проект е съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата за трансгранично сътрудничество Interreg-IPA България-Сърбия

Съдържанието

Описание на методологията на изследването	3
Извадка от изследването: област Зайчар	4
Извадка от изследването: област Видин.....	5
Кратко описание на областите Зайчар и Видин	6
Приложни изследователски инструменти	9
Въпросник – Област Зайчар (сръбски език).....	10
Въпросник – Област Видин (български език).....	13
Резултати от изследването	16
Общи въпроси - допълнителна информация относно извадката	16
Околна среда - аспекти, засягащи в най-голяма степен гражданите.....	18
Качество на въздуха.....	22
Качество на повърхностните води	35
Демографски данни – област Зайчар.....	48
Демографски данни– област Видин	49
Нагласи на професионалната общност.....	50
Заключения и препоръки	51

Описание на методологията на изследването

Изследването на нагласите на общото население и професионалната общност в рамките на трансграничния проект „Зелена стъпка напред“ („Green step forward“), съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата Interreg-IPA за трансгранично сътрудничество България-Сърбия, обхваща района на област Зайчар в Сърбия, както и района на област Видин в България.

Изследването е проведено чрез методология на количествено изследване. Данните са събрани чрез метода на face-to-face интервюта, върху обща извадка от 2000 респонденти; 1000 респонденти от област Зайчар и 1000 респонденти от област Видин.

Общо четирима теренни изследователи бяха ангажирани за провеждането на изследването, по двама във всяка от посочените области.

В съответствие със специфичните насоки (квоти), използвайки метода face-to-face и „процедурата на случайно ходене“, теренните изследователи бяха насочвани към централни, оживени места, където провеждаха интервюта. Дейността на изследователите започваше от идентифициране и подбор на заинтересован и адекватен индивидуален респондент за провеждане на интервю; след това четат на глас въпросите и диапазона от възможните (предложени, кодирани) отговори. Данните бяха записвани чрез непосредственото им записване във въпросника на хартия.

След приключване на теренното изследване, отговорите бяха въведени в предварително програмирана електронна база данни за всеки въпросник поотделно.

Следващата стъпка от изследователския процес представляваха дейностите по обработка и анализ на данните - от статистическите протоколи до логическия и съдържателен анализ на нагласите на респондентите, включени в извадката от изследването, задълбочен анализ и интерпретация на резултатите, а след това и сравнителен анализ на получените констатации в двете области.

Докладът е изготвен на базата на всички горепосочени изследователски дейности и представлява окончателен изследователски документ с всички релевантни данни, свързани с реализирания проект.

Извадка от изследването: област Зайчар

В рамките на област Зайчар изследването обхваща следните общини:

Зайчар, Княжевац, Сокобана и Болевац.

В рамките на извадката, с 10 % са включени представители на професионалната общност, а именно:

- **Представители на местните институции**, членове на общински съвети, отговарящи за въпросите на екологията
- **Представители на неправителствени организации**, със значително въздействие върху местната среда, с подчертана активност и навсякъде, където това е било възможно, с ориентация към проблемите на екологията; интервютата бяха проведени с лица на най-високи позиции в организациите
- **Представители на културни организации**, например музеи, театри, културни центрове; интервюирани са лица на най-високи постове в посочените културни институции
- **Представители на образователни институции**, директори на основни и средни училища

Общото население е обхванато от останалите 90 % от извадката. Мъжете и жените на възраст от 18 до 65+ години бяха избрани по метода на случайната извадка, въз основа на предварително прецизно определени квоти, за да се осигури представителност.

Изследователската извадка, отнасяща се до общото население, включваше сегментиране по още един параметър: 75 % бяха жители на градски райони, а 25 % - жители на селски райони. Погрижихме се и в това измерение максимално за бъдат спазени демографските квоти (град; пол; възраст).

Таблично представяне на извадката по квоти, област Зайчар

град/година	18-29		30-39		40-49		50-59		60 +		Професионална общност	Общо
	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж		
Зайчар	43	44	45	45	45	45	46	46	44	45	50	498
Княжевац	22	22	23	23	23	24	25	24	23	24	26	259
Сокобана	11	11	12	12	12	12	13	14	12	12	13	134
Болевац	9	8	10	10	10	10	11	11	9	10	11	109
Общо	85	85	90	90	90	91	95	95	88	91	100	1000

Извадка от изследването: област Видин

В рамките на област Видин от изследването бяха обхванати следните общини:

Видин, Белоградчик, Бойница, Брегово, Грамада, Димово, Кула, Макреш, Ново село, Ружинци и Чупрене.

В област Видин 15 % от общата извадка от изследването бяха представители на професионалната общност, а именно:

- **Представители на местните институции**, членове на общински съвети, отговарящи за въпросите на екологията
- **Представители на неправителствени организации**, със значително въздействие върху местната среда, с подчертана активност и навсякъде, където това е било възможно, с ориентация към проблемите на екологията; интервютата бяха проведени с лица на най-високи позиции в организациите
- **Представители на културни организации**, например музеи, театри, културни центрове; интервюирани са лица на най-високи постове в посочените културни институции
- **Представители на образователни институции**, директори на основни и средни училища
-

Останалите 85 % от извадката включват общото население, мъже и жени на възраст от 18 до 65+ години. Те са избрани по метода на случайната извадка, на базата на предварително определени квоти, за да се осигури представителност на извадката.

В рамките на частта от извадката, която се отнася до общото население, населението на градските райони е представено със 75 %, докато населението на селските райони включваше 25 % от участниците в изследването. И в двата посочени сегмента от общото население бяха спазени квотите, отнасящи се до включените градове, пол и възраст.

Таблично представяне на извадката по квоти, област Видин

град/година	18-29		30-39		40-49		50-59		60 +		Професионална общност	Общо
	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж	м	ж		
Белоградчик	3	4	6	6	4	7	3	6	2	6	20	67
Бойница	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	11
Брегово	4	4	6	6	4	5	5	8	5	4	2	53
Видин	45	30	41	39	74	88	62	86	27	35	106	633
Грамада	1	1	1	2	2	3	3	1	2	2	2	20
Димово	6	6	6	7	6	8	8	4	6	5	4	66
Кула	4	4	4	5	4	4	3	5	4	3	3	43

Макреш	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1	2	16
Ново село	3	2	4	2	3	3	3	4	2	2	2	30
Ружинци	3	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	42
Чупрене	2	0	2	3	0	2	1	4	1	0	5	20
Общо	72	57	76	75	104	127	94	125	56	92	152	1001

Кратко описание на областите Зайчар и Видин

Област Видин

Област Видин се намира в северозападната част на България и се състои от общините Видин, Белоградчик, Бойница, Брегово, Грамада, Димово, Кула, Макреш, Ново село, Ружинци и Чупрене. Регионът има общо 84 865 жители.

Въпреки че се определя като по-слабо развит регион, той се характеризира със запазен природен потенциал, именно поради липсата на големи предприятия.

Водните ресурси в региона се формират от подземни и повърхностни води. Реките Тимок и Дунав са естествени граници между България и Сърбия, както и България и Румъния от другата страна. Най-големият басейн е езерото Рабиша, което се намира в западната част на Фора до пещерата "Магура".

Защитена територия в този регион е биосферният резерват "Чупрене", който се намира в западната част на Стара планина, на границата с Република Сърбия. Обявен е за защитена територия през 1973 година, с цел опазване на единствената компактна, естествена, вековна смърчова гора, но и на изключително богатата фауна, съставена от птици, земноводни, малки и големи бозайници. Чупрене е един от представителните резервати на България, високо оценени от експертите на ЮНЕСКО.

С цел опазване на богатото биоразнообразие и основните природни обекти във Видинска област, са обявени 17 защитени зони, сред които „Пещерата Магура“, „Белоградчишките скали“ и 21 защитени зони от Националната екологична мрежа „Натура 2000“.

Разпределението на земите в региона е свързано с неговите физико-географски характеристики, но основният проблем за качеството на земята е замърсяването със строителни и битови отпадъци в близост до населените места.

От септември 2015 година отпадъците от домакинствата в област Видин се изхвърля на регионалното сметище за неопасни отпадъци. Съоръжението обслужва всичките единадесет общини в околността, а сметището е с капацитет от 516 000 тона и 20 години ефективен експлоатационен живот. Новото регионално сметище е част от цялостната система за управление на отпадъците в област Видин. Изпълнението на

проекта предвижда изхвърляне на отпадъците по екосъобразен начин, компостиране на биоразградимите отпадъци, третиране на строителните отпадъци и изпълнение на задължението за затваряне на т.нар. стари сметища в общините.

Област Зайчар

Област Зайчар се намира в югоизточната част на Сърбия и се състои от общините Зайчар, Княжевац, Сокобаня и Болевац. Регионът има общо 120 756 жители.

Тази територия се смята за слабо развит регион на Република Сърбия.

Област Зайчар е част от Тимошка Крайна, която се характеризира с богатство и разнообразие на природните ресурси. Открояват се следните геоморфоложки единици: планински и хълмисти терени, които ограждат територията на областта от югоизток, запад и юг (високопланинският масив на Стара планина със среднопланински околности и другите средно високи планини - Кучай, Дели Йован, Ртан, Тупижница, Озрен и др.); впечатляващите речни долини на Бели, Църни и Велики Тимок и Сокобанска Моравица, в които клисури и котловини се редуват сложно.

Защитените територии в този регион са: природен парк "Стара планина", природен паметник "Рипалка", забележителната местност "Лептерия-Сокоград", природен паметник "Боговинска пещера", строгият природен резерват "Мала Ясенова глава" и забележителният обект "Ромулиана-Гъмзиград".

Природен парк Стара планина е територия с особени природни и туристически забележителности с национално значение.

Местната растителност се състои най-вече от широколистни гори, които са разпространени предимно в подножието на Дели Йован, Тупижница и Стара планина.

Област Зайчар има разнородни характеристики в агроекологично и социално-икономическо отношение: ниска гъстота на населението, отрицателни демографски тенденции, недостатъчно развита инфраструктура и високи нива на бедност и безработица в селските райони.

Проблемите на околната среда на територията на Зайчар са управление на битовите отпадъци и управление на битовите отпадъчни води. Също така, от голямо значение е и степента на замърсяване на въздуха през зимния период, заради отоплението, тъй като голям брой индивидуални камини и котелни инсталации отделят сажди.

Приложни изследователски инструменти

По-долу са приложени Въпросниците, които приложихме при изследването на нагласите на гражданите в двете области.

Въпросник – Област Зайчар (сръбски език)

Interreg - IPA CBC

Bulgaria - Serbia

Zelenim korakom napred

A. UVOD			
Dobro jutro/dan/veče, zanima nas Vaše mišljenje u vezi zaštite životne sredine. Bio/la bih Vam zahvalan/na ukoliko biste mi odgovorili na par pitanja, ako imate malo vremena?			
B. SCREENER			
Br. pitanja	Pitanje	Odgovor	Br. odg.
B1	Ispitanik pripada: [ANK] OBELEŽITI, NE PITATI. JEDAN ODGOVOR.	Stručna javnost	1
		Opšta populacija	2
B2	Tip naselja u kom živite: [ANK] ČITATI ODGOVORE JEDAN ODGOVOR.	Selo	1
		Grad	2
B3	Uneti ime grada: Za selo uneti ime najbližeg grada: [ANK] ZAPISATI		
C. ŽIVOTNA SREDINA			
C1	Koји aspekt životne sredine vas lično najviše brine? [ANK] ČITATI ODGOVORE. MOGUĆE VIŠE ODGOVORA	Zagađenje/kvalitet vazduha	1
		Zagađenje/kvalitet vode za piće	2
		Divlje deponije/smeće/otpad	3
		Seča šuma	4
		Zagađenje reka i jezera	5
		Kanalizacija/otpadne vode	6
		Saobraćaj	7
		Klimatske promene/globalno zagrevanje	8
		Zagađenje tla/zemljišta	9
D. OTPAD			
D1	Da li u vašem domu razvrstavate otpad? [ANK] ČITATI ODGOVORE. JEDAN ODGOVOR.	Ne jer ne smatram to bitnim	1
		Ne jer nemam mogućnosti za to	2
		Da ali samo određeni otpad	3
		Da, razvrstavam sav opad	4
		Ne znam	5
D2	Pod kojim uslovima bi ste razvrstavali otpad? [ANK] ČITATI ODGOVORE. MOGUĆE VIŠE ODGOVORA	Ukoliko bih imao odvojene kante za otpad u svom domaćinstvu ili zajednici	1
		Ukoliko bih bio siguran da će otpad biti recikliran, odnosno da neće završiti na deponiji	2
		Ukoliko bih znao da će biti odvožen odvojeno od drugog otpada	3
		Ukoliko i ljudi oko mene počnu time da se bave	4
		Ukoliko bih mogao da unovčim otpad po tržišnim cenama (prodajom otkupljivačima)	5
		Ne bih razvrstavao otpad	6
		Već razvrstavam otpad	7
		(**Ne čitati **) Ne zna, ne može da proceni, odbija da odgovori	8

Ovaj projekat sufinansira Evropska unija kroz Interreg-IPA Program prekogranične saradnje Bugarska-Srbija.

E. VAZDUH										
E1	Po vašem mišljenju kakav je kvalitet vazduha u vašem mestu? [ANK] ČITATI ODGOVORE. JEDAN ODGOVOR.	Veoma nezadovoljavajući						1		
		Nezadovoljavajući						2		
		Zadovoljavajući						3		
		Veoma zadovoljavajući						4		
E2	Po vašem mišljenju koji su najveći zagađivači vazduha u vašem mestu? [ANK] ČITATI ODGOVORE. MOGUĆE VIŠE ODGOVORA	Motorni saobraćaj						1		
		Individualna ložišta						2		
		Industrijska postrojenja						3		
		Termoelektrane/toplane						4		
		Deponije						5		
E3	Koji od sledećih predloga bi po vama najviše doprineo smanjenju zagađenja vazduha u vašem mestu? Svaki od ponuđenih odgovora ocenite ocenom od 1 do 5, pri čemu je 1 najmanje a 5 najviše. [ANK] ČITATI ODGOVORE I OCENE	Poboljšanje i primena pravne regulative	1	2	3	4	5			
		Povećanje upotrebe energije iz obnovljivih izvora za grejanje u domaćinstvu (energija bez sagorevanja: hidroenergija, vetar, solarna)	1	2	3	4	5			
		Uložiti veća sredstva u ugradnju filtera u industrijska postrojenja i termoelektrane	1	2	3	4	5			
		Renoviranje postojećih zgrada i energetska efikasna izgradnja novih zgrada	1	2	3	4	5			
		Uvođenje značajnih i lako dostupnih subvencija za podsticaj energetske efikasnosti u domaćinstvima (zmena prozora, stavljanje izolacije)	1	2	3	4	5			
		Promocija javnog prevoza i podsticanje razvoja biciklističkog saobraćaja	1	2	3	4	5			
		Uvođenje „naknade za zagušenja u saobraćaju“ – naknada koja se plaća za ulaz u određene delove grada	1	2	3	4	5			
		Ne treba ništa menjati	1	2	3	4	5			
		E4	Na koji način vi lično možete da doprinesete smanjenju zagađenja vazduha u vašem mestu? Svaki od ponuđenih odgovora ocenite ocenom od 1 do 5, pri čemu je 1 najmanje a 5 najviše. [ANK] ČITATI ODGOVORE I OCENE	Korišćenjem prevoznih sredstava koja najmanje zagađuju okolinu	1	2	3	4	5	
Korišćenjem javnog prevoza	1			2	3	4	5			
Praktikovanjem zajedničkog prevoza	1			2	3	4	5			
Postavljanjem solarnih panela na krovu kuće	1			2	3	4	5			
Korišćenjem proizvoda koji se mogu reciklirati	1			2	3	4	5			
Izbegavanjem spaljivanja otpada	1			2	3	4	5			
Kupovinom energetska efikasnih kućnih aparata (oznaka A, A+, A++)	1			2	3	4	5			
Ne mogu ništa da uradim	1			2	3	4	5			
F. VODA										
F1	Po vašem mišljenju kakav je kvalitet površinskih voda (reka, jezera i potoka) u vašem mestu? [ANK] ČITATI ODGOVORE. JEDAN ODGOVOR	Veoma nezadovoljavajući						1		
		Nezadovoljavajući						2		
		Zadovoljavajući						3		
		Veoma zadovoljavajući						4		
F2	Po vašem mišljenju koji su najveći zagađivači površinskih voda u vašem mestu? [ANK] ČITATI ODGOVORE. MOGUĆE VIŠE ODGOVORA	Komunalne i industrijske otpadne vode						1		
		Poljoprivreda/veštačka đubriva i pesticidi/herbicidi						2		
		Deponije						3		
		Otpad iz domaćinstva						4		
F3	Koji od sledećih predloga bi po vama najviše doprineo smanjenju zagađenja površinskih voda u vašem mestu? Svaki od ponuđenih odgovora ocenite ocenom od 1 do 5, pri čemu je 1 najmanje a 5 najviše. [ANK] ČITATI ODGOVORE I OCENE	Poboljšanje i primena pravne regulative	1	2	3	4	5			
		Ulaganje većih sredstava u izgradnju sistema za prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda	1	2	3	4	5			
		Izgradnja sanitarnih deponija	1	2	3	4	5			
		Uspostavljanje sistema za prikupljanja otpada iz seoskih naselja	1	2	3	4	5			
		Ne treba ništa menjati	1	2	3	4	5			

F4	Na koji način vi lično možete da doprinesete smanjenju zagađenja površinskih voda u vašem mestu? Svaki od ponuđenih odgovora ocenite ocenom od 1 do 5, pri čemu je 1 najmanje a 5 najviše. [ANK] ČITATI ODGOVORE I OCENE	Smanjenje upotrebe plastike	1	2	3	4	5
		Kupovinom proizvoda u pakovanjima koja mogu da se recikliraju	1	2	3	4	5
		Smanjenjem upotrebe hemijskih sredstava u domaćinstvu	1	2	3	4	5
		Prelazak na organsku poljoprivredu bez upotrebe pesticida i herbicida	1	2	3	4	5
		Razdvajanjem komunalnog (kućnog) otpada i recikliranjem	1	2	3	4	5
		Kontrolisanim korišćenjem vode u domaćinstvu	1	2	3	4	5
		Kupovinom energetski efikasnih kućnih aparata (oznaka A, A+, A++)	1	2	3	4	5
		Ne mogu ništa da uradim	1	2	3	4	5
G. ZATVARANJE							
G1	Uzevši sve u obzir na koje sve načine mislite da vi lično možete najviše da utičete na zaštitu prirode i životne sredine? [ANK] ČITATI ODGOVORE. MOGUĆE VIŠE ODGOVORA	Potpisivanjem peticija i inicijativa za smanjenje zagađenja i zaštitu prirodnih resursa	1				
		Unapređenjem ekološke održivosti svog domaćinstva	2				
		Prijavljujućim nadležnima ukoliko uočim ugrožavanje prirode	3				
		Organizovanjem ekoloških akcija u svojoj zajednici	4				
		Aktiviranjem u ekološkim udruženjima	5				
		Plaćanjem većeg poreza koji bi se trošio na smanjenje zagađenja	6				
		Ne mogu da utičem	7				
		Ne želim da utičem	8				
		Ne znam	9				
H. DEMOGRAFIJA							
H1	Pol: [ANK] OBELEŽITI, NE PITATI. JEDAN ODGOVOR.	Muški	1				
		Ženski	2				
H2	Godine: [ANK] PITATI, ZABELEŽITI	18-29	1				
		30-39	2				
		40-49	3				
		50-59	4				
		60+	5				
H3	Najviši završeni stepen obrazovanja: [ANK] PITATI ZABELEŽITI JEDAN ODGOVOR.	Završena osnovna škola	1				
		Završena srednja škola	2				
		Završena viša škola/fakultet/magistratura/doktorat	3				
		Ne želi da odgovori	4				
KRAJ							
[ANKETAR/KA] To su bila sva pitanja. Hvala Vam što ste učestvovali u ovom istraživanju!							

Ova publikacija je napravljena uz pomoć sredstava Evropske unije kroz Interreg-IPA Program prekogranične saradnje Bugarska-Srbija pod brojem CCI No 2014TC1615CB007.

Jedinstveno odgovorno lice za sadržaj ove publikacije je Udruženje građana "Timočki klub" i ni na koji način ne može biti tumačen kao stav Evropske unije ili Upravljačkog tela programa.

Interreg - IPA CBC Bulgaria - Serbia

Проект "Зелена стъпка напред", номер на проекта CB007.2.32.066

АНКЕТА

А. ВЪВЕДЕНИЕ

Добро утро/ден/вечер, интересува ни вашето мнение във връзка с опазването на околната среда. Ще съм ви изключително благодарен/на ако ми отговорите на няколко въпроса, в случай, че имате малко време?

Б. ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

№ въпрос	Въпрос	Отговор	№ отг
Б1	Анкетираният принадлежи към: [АНК] ОТБЕЛЕЖЕТЕ, НЕ ПИТАЙТЕ. ЕДИН ОТГОВОР.	Професионална общност	1
		Общо население	2
Б2	Тип населено място, в което живеете: [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ ЕДИН ОТГОВОР.	Село	1
		Град	2
Б3	Въведете името на града: За селата въведете името на общината [АНК] ЗАПИШЕТЕ		

В. ОКОЛНА СРЕДА

В1	Кой аспект от околната среда лично ви тревожи най-много? [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ. ВЪЗМОЖНИ СА НЯКОЛКО ОТГОВОРА	Замърсяване /качество на въздуха	1
		Замърсяване/качество на питейната вода	2
		Нерегламентирани сметища/боклуци/отпадъци	3
		Дърводобив	4
		Замърсяване на реки и езера	5
		Канализация/отпадни води	6
		Трафик	7
		Климатични промени/глобално затопляне	8
		Замърсяване на почвата/земята	9

Г. ОТПАДЪЦИ

Г1	Разделяте ли отпадъците в дома си? [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ. ЕДИН ОТГОВОР.	Не, защото не го смятам за важно	1
		Не, защото нямам възможност да го направя	2
		Да, но само определени отпадъци	3
		Да, сортирам всички отпадъци	4
		Не знам	5
Г2	При какви условия бихте сортирали отпадъците? [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ. ВЪЗМОЖНИ СА НЯКОЛКО ОТГОВОРА	Ако имам отделни кошчета за отпадъци в моето домакинство или общност	1
		Ако бях сигурен, че отпадъците ще бъдат рециклирани, т.е. че няма да попаднат на сметището	2
		Ако знаех, че ще се извозват отделно от другите отпадъци	3
		Ако хората около мен започнат да се занимават с това	4
		Не бих сортирал отпадъци	5
		Вече сортирам отпадъците	6
		(**Не го прочитайте **) Не знае, не може да прецени, отказва да отговори	7

Проектът е съфинансиран от Европейски съюз чрез Програмата за трансгранично сътрудничество Interreg-ИПП България - Сърбия 2014-2020 г.

Д. ВЪЗДУХ										
Д1	Какво мислите, че е качеството на въздуха във вашето място? [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ. ЕДИН ОТГОВОР.	Много незадоволително						1		
		Незадоволително						2		
		Задоволително						3		
		Много задоволително						4		
Д2	Според вас кои са най-големите замърсители на въздуха във вашето място? [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ. ВЪЗМОЖНИ СА НЯКОЛКО ОТГОВОРА	Автомобилен трафик						1		
		Индивидуални камини						2		
		Промислени предприятия						3		
		ТЕЦ/отоплителни централи						4		
Д3	Кое от следните предложения би допринесло най-много за намаляване на замърсяването на въздуха във вашия район? Оценете всеки един от предложените отговори с оценка от 1 до 5, като 1 е най-малко, а 5 най-много. [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ И ДАЙТЕ ОЦЕНКИ	Депа за отпадъци						5		
		Усъвършенстване и прилагане на законовите разпоредби	1	2	3	4	5			
		Увеличаване на използването на енергия от възобновяеми източници за отопление в домакинствата (енергия без изгаряне на изкопаеми горива: водноелектрическа, вятърна, слънчева)	1	2	3	4	5			
		Инвестиране на повече пари в инсталирането на филтри в промишлени предприятия и ТЕЦ	1	2	3	4	5			
		Санитарно състояние на сгради и енергийно ефективно строителство на нови сгради	1	2	3	4	5			
		Въвеждане на значителни и лесно достъпни субсидии за насърчаване на енергийната ефективност в домакинствата (смяна на дограма, поставяне на изолация)	1	2	3	4	5			
		Насърчаване на обществен транспорт и насърчаване на развитието на велосипедния трафик	1	2	3	4	5			
		Въвеждане на „такса задръствания“ – такса, която се плаща за влизане в определени части на града	1	2	3	4	5			
		Не е нужно нищо да се променя	1	2	3	4	5			
		Д4	Как вие лично можете да допринесете за намаляване на замърсяването на въздуха във вашия район? Оценете всеки един от предложените отговори с оценка от 1 до 5, като 1 е най-малко, а 5 най-много. [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ И ДАЙТЕ ОЦЕНКИ	Чрез използване на транспортни средства, които най-малко замърсяват околната среда	1	2	3	4	5	
С използване на градски транспорт	1			2	3	4	5			
Чрез практикуване на споделен транспорт	1			2	3	4	5			
Чрез инсталиране на слънчеви панели на покрива на къщата	1			2	3	4	5			
Чрез използване на продукти, които могат да бъдат рециклирани	1			2	3	4	5			
Чрез избягване на изгаряне на отпадъци	1			2	3	4	5			
Чрез закупуване на енергийно ефективни домакински уреди (етикет А, А+, А++)	1			2	3	4	5			
Нищо не мога да направя	1			2	3	4	5			
Е. ВОДА										
Е1	Според вас какво е качеството на повърхностните води (реки, езера и потоци) във вашето място? [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ. ЕДИН ОТГОВОР	Много незадоволително						1		
		Незадоволително						2		
		Задоволително						3		
		Много удовлетворяващо						4		
Е2	Според вас кои са най-големите замърсители на повърхностните води във вашия район? [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ. ВЪЗМОЖНИ НЯКОЛКО ОТГОВОРА	Комунални и промишлени отпадъчни води						1		
		Селско стопанство/торове и пестициди/хербициди						2		
		Депа за отпадъци						3		
		Битови отпадъци						4		
Е3	Кое от следните предложения би допринесло най-много за намаляване на замърсяването на повърхностните води във вашия район? Оценете всеки от предложените отговори с оценка от 1 до 5, като 1 е най-малко, а 5 най-много. [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ И ДАЙТЕ ОЦЕНКИ	Усъвършенстване и прилагане на законовите разпоредби	1	2	3	4	5			
		Инвестиране на по-големи средства в изграждането на системи за пречистване на битови и производствени отпадъчни води	1	2	3	4	5			
		Изграждане на санитарни депа	1	2	3	4	5			
		Изграждане на система за събиране на отпадъци в селата	1	2	3	4	5			
		Не е нужно нищо да се променя	1	2	3	4	5			
Е4	Как вие лично можете да допринесете за намаляване на замърсяването на повърхностните води във вашия район?	Намаляване на употребата на пластмаса	1	2	3	4	5			
		Чрез закупуване на продукти в опаковки, които могат да бъдат рециклирани	1	2	3	4	5			
		Чрез намаляване на употребата на химически	1	2	3	4	5			

	Оценете всеки от предложените отговори с оценка от 1 до 5, като 1 е най-малко, а 5 най-много. [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ И ДАЙТЕ ОЦЕНКИ	средства в домакинството					
		Преход към органично земеделие без използване на пестициди и хербициди	1	2	3	4	5
		Сепариране на комунални (битови) отпадъци и рециклиране	1	2	3	4	5
		Контролирано потребление на вода в домакинството	1	2	3	4	5
		Чрез закупуване на енергийно ефективни домакински уреди (етикет А, А+, А++) нищо не мога да направя	1	2	3	4	5
Ж. ЗАКЛЮЧЕНИЕ							
Ж1	Вземайки предвид всичко, по какви начини смятате, че Вие лично можете да окажете най-голямо влияние върху опазването на природата и околната среда? [АНК] ПРОЧЕТЕТЕ ОТГОВОРИТЕ. ВЪЗМОЖНИ СА НЯКОЛКО ОТГОВОРА	Чрез подписване на петиции и инициативи за намаляване на замърсяването и опазване на природните ресурси	1				
		Чрез подобряване на екологичната устойчивост на вашето домакинство	2				
		Като докладвам на властите, ако видя заплаха за природата	3				
		Като организирам екологични акции в своята общност	4				
		Като се активирам екологични сдружения	5				
		Като плащам повече данъци, които ще бъдат изразходвани за намаляване на замърсяването	6				
		Не мога да повлияя	7				
Не искам да влияя	8						
Не знам	9						
3. ДЕМОГРАФИЯ							
31	ПОЛ: [АНК] ОТБЕЛЕЖЕТЕ , НЕ ПИТАЙТЕ. ЕДИН ОТГОВОР.	Мъж	1				
		Жена	2				
32	Години : [АНК] ПОПИТАЙТЕ, ОТБЕЛЕЖЕТЕ	18-29	1				
		30-39	2				
		40-49	3				
		50-59	4				
		60+	5				
33	Най-висока завършена степен на образование: [АНК] ПОПИТАЙТЕ, ОТБЕЛЕЖЕТЕ ЕДИН ОТГОВОР.	Завършено основно училище	1				
		Завършена гимназия	2				
		Завършено висше образование/ бакалавър /магистър/доктор	3				
		Той не иска да отговори	4				
КРАЙ							
[АНКЕТЬОР/КА] Това бяха всички въпроси. Благодарим ви за участието в това изследване!							

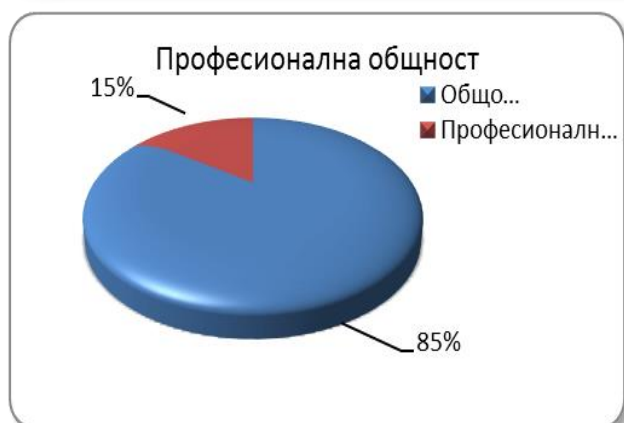
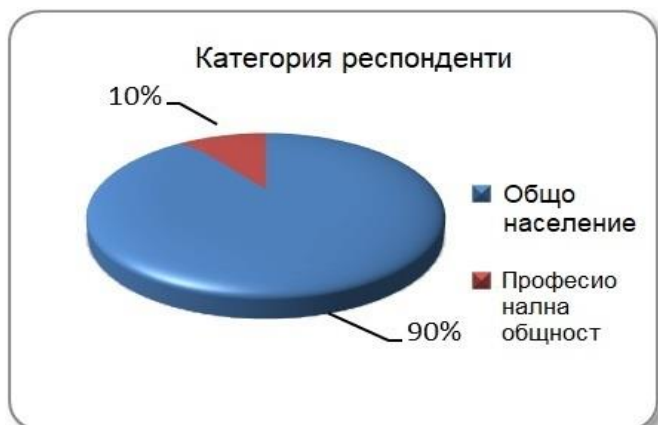
Тази анкета е направена с подкрепата на Европейския съюз, чрез Програмата за трансгранично сътрудничество Interreg-ИПП България-Сърбия 2014-2020, CCI No 2014TC16I5CB007. Съдържанието на анкетата е отговорност единствено на Фондация „Феникс – 21 век“ и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз или на Управляващия орган на Програмата.

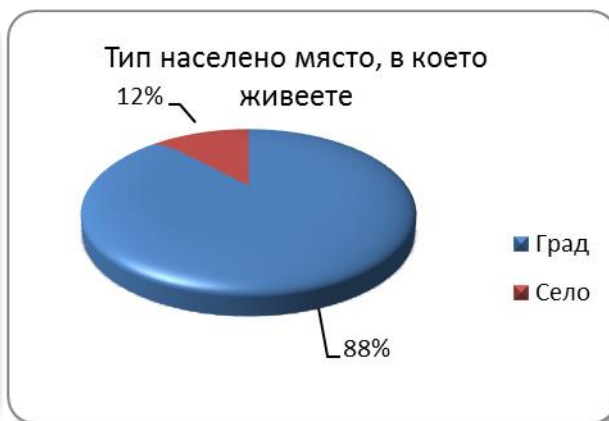
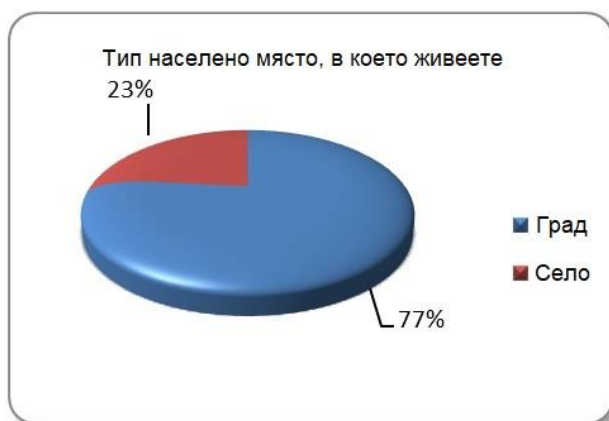
Резултати от изследването

Общи въпроси - допълнителна информация относно извадката

В следващите таблици виждаме съотношението между професионалната общност и общото население в общата извадка. В област Видин делът на професионалистите е малко по-висок – 15 %, спрямо 10 % в област Зайчар.

От друга страна, в област Зайчар е по-застъпено селското население (23 %), в сравнение с област Видин (12 %).

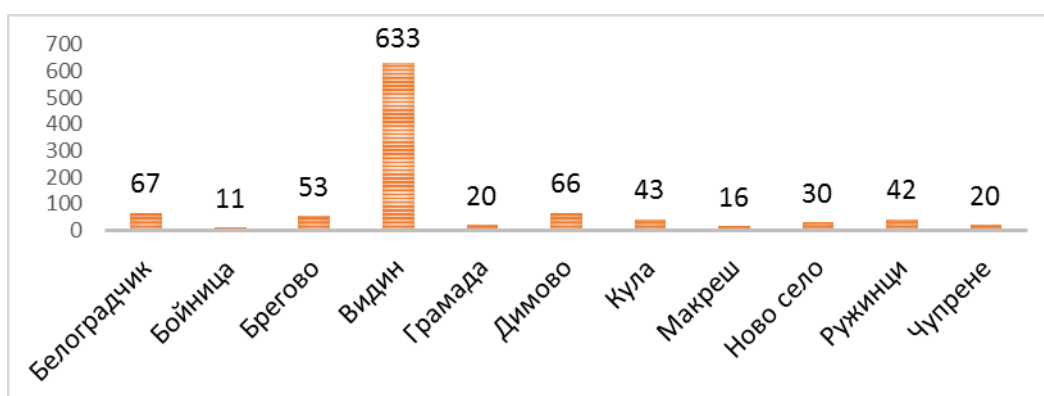

Следващите графики показват участието на респондентите по общини, включени в изследването.

Област Зайчар

Област Видин

Околна среда - аспекти, засягащи в най-голяма степен гражданите

Ключовата част от приложния изследователски инструмент – въпросника, се състои от въпроси, целево насочени към нагласите спрямо околната среда, замърсяването и екосъобразното поведение.

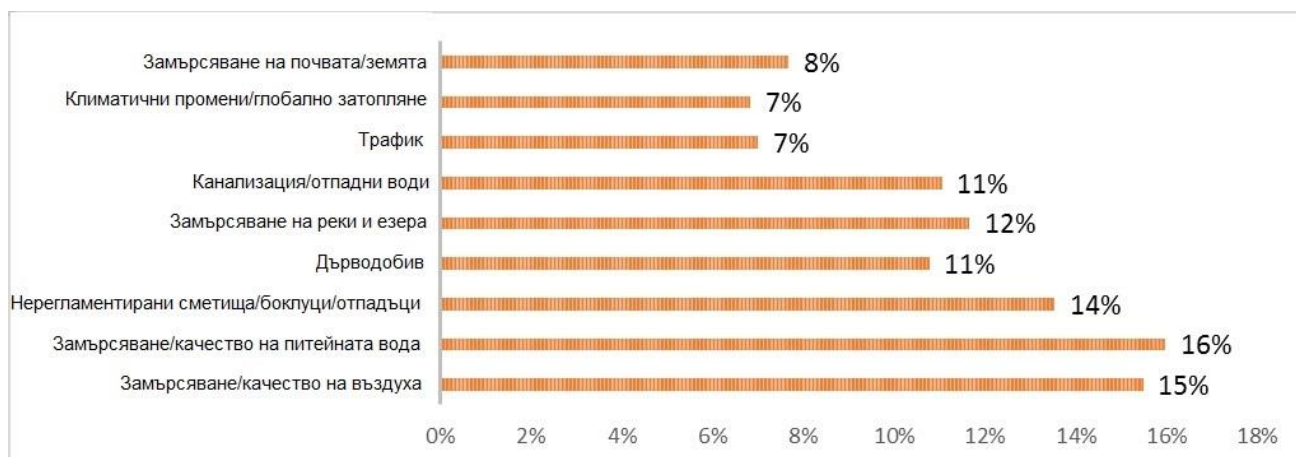
В самото начало на този сегмент от проучването проверявахме кои аспекти на околната среда в най-голяма степен засягат гражданите лично. За нас беше важно да разберем как самите респонденти разграничават и оценяват важността на отделните аспекти и заедно с това как определят кои са наболелите проблеми, отнасящи се до замърсяването в тяхната среда, на които приоритетно трябва да се обърне внимание и да се работи за подобряване на ситуацията.

Резултатите в двете области показват значителни прилики; безспорно е, че *качеството на питейната вода* се откроява на първо място в съзнанието на анкетираните (18 % в област Видин, 16 % в област Зайчар). На следващо място, и в двете области, е *качеството на въздуха* (или *замърсяването на въздуха*). Въпреки, че разликите не са статистически значими, прави впечатление, че в област Зайчар "позициите" на качеството/замърсеността на водата и въздуха се оценяват почти еднакво, докато във Видин качеството на питейната вода все пак се възприема като по-важно за анкетираните граждани.

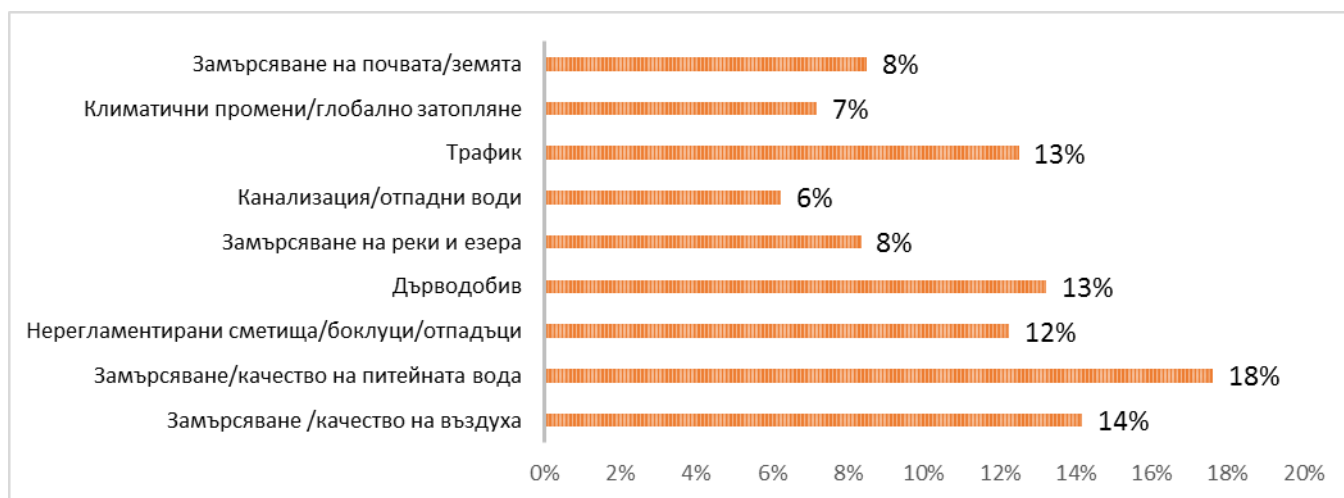
В област Зайчар, веднага след това, с много малка разлика по отношение на двата споменати по-горе аспекта, се позиционира проблемът с *незаконните сметища/отпадъци/боклук*. Те са последвани, с няколко процента по-ниска честота на отговорите, от *замърсяването на реките и езерата*, *изсичането на горите* и *проблема с канализацията/отпадните води*. Въпреки че, разбира се, не са без значение, факт е, че *трафикът*, *климатичните промени/глобалното затопляне* и *замърсяването на почвата/земята*, най-рядко се посочват като „горещи теми“.

Анкетираните от област Видин разпределят приоритетите си по малко по-различен начин по отношение на предлаганите аспекти на околната среда. *Изсичането на горите* и *трафикът* следват веднага след замърсяването на водата и въздуха, след това *незаконните сметища*. По-рядко се изтъкват останалите споменати аспекти, а най-накрая е проблемът с *отпадните води* (канализацията).

Област Зайчар

Област Видин

Отпадъци - сортиране на отпадъци

В продължение на процеса на проучване ни интересуваше отношението на гражданите и в двете области към сортирането на отпадъците. Разликите в резултатите показват много различен модел на поведение в двете изследвани части от извадката, Видин и Зайчар.

Повече от половината от анкетираните в област Зайчар заявяват, че не сортират отпадъците в домовете си, защото *нямат възможност да го направят*. Същият отговор дават и 17 % от анкетираните от област Видин. 18.8 % от жителите на Видин сортират всички отпадъци, докато 6.1 % от анкетираните в Зайчар правят това. Най-сходни са

данните, които се отнасят до онези, които частично сортират отпадъците в дома си („само определени отпадъци“) – и в двете области това са една трета от анкетираните. Както се вижда от графиките по-долу, има значителна регионална разлика в броя на тези, които отговарят с „не знам“ на този въпрос. Делът на онези, които отговарят отрицателно, когато става въпрос за сортирането на отпадъци, защото не го смятат за важно, е сходен и в двете области (7.3 % и 10.1 %).

⊗ *Сортирате ли отпадъците в дома си?*

Област Зайчар

Област Видин

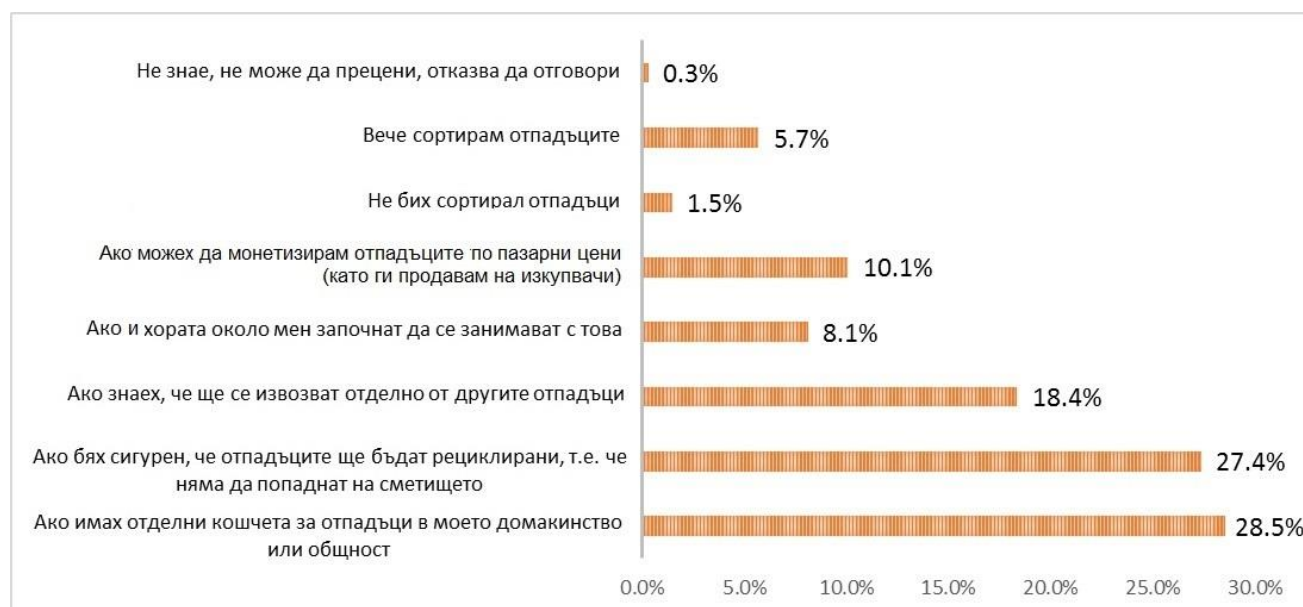

Когато предложихме на респондентите да изберат определени условия, при които биха възприели сортирането на отпадъци като личен модел на поведение, получихме интересни и полезни резултати.

Има някои разлики в нагласите между двете области. Графиките на резултатите, които следват, илюстрират тези отклонения.

⊗ *При какви условия бихте сортирали отпадъците?*

Област Зайчар

Най-голям брой анкетирани граждани от област Зайчар избират следните две условия: *сигурност, че отпадъците ще бъдат рециклирани, а няма да отидат на сметището и осигуряване на отделни кошчета за боклук в домакинството или общността*. Често срещан е и отговорът, който се отнася до *отделното извозване от другите отпадъци*. Влиянието на положителните примери в поведението на хората от обкръжението и печалбата чрез продажба на изкупвачи, са изборът на около 8 %, съответно 10 % от анкетираните.

Област Видин

В област Видин отговорите на този въпрос показват по-голяма дисперсия на нагласите. Много повече са онези, които не знаят, не могат да преценят или не искат да отговорят, след това са тези, които твърдят, че вече сортират отпадъците, но и тези, които казват, че независимо от предложените условия, не биха го направили.

Най-желаното условие за жителите на област Видин е *отделното извозване от другите отпадъци*. Много разпространен е и отговорът, показващ способността за приспособяване или учене (имитиране), под въздействието на положителните примери от непосредственото обкръжение.

Качество на въздуха

Както вече споменахме, качеството (замърсеността) на въздуха е аспект на околната среда, който анкетираните граждани и в двете области считат за много важен. Въпреки това, по някои въпроси, когато се съсредоточим съвсем конкретно върху възприемането и оценката на жителите от нашата извадка, можем ясно да видим различни нагласи в област Зайчар спрямо област Видин.

Малко повече от 45 % от анкетираните във Видин изразяват силно удовлетворение от качеството на въздуха, за разлика от около 3 % в извадката за Зайчар. Повече от

половината граждани на област Зайчар са недоволни от този аспект на околната среда (43.67 % го оценяват като „незадоволителен“; 10.07 % смятат, че е „много незадоволителен“). Общото участие на недоволните от качеството на въздуха в област Видин е около 8 % от анкетираните.

Отговорите на въпроса кои са най-големите замърсители на въздуха в местната среда, представляват стъпка към по-задълбочено и по-пълно разбиране на проблемите, възприемани от гражданите. Предложените отговори включваха сметища, ТЕЦ/отоплителни централи, промишлени предприятия, индивидуални камини и автомобилен трафик.

Най-ярките разлики между областите се проявяват в позициите *автомобилен трафик* и *ТЕЦ/отоплителни централи*. Във Видин най-много са анкетираните, които твърдят, че именно автомобилният трафик е най-големият местен замърсител на въздуха спрямо другите източници на замърсяване (37.32 %), а веднага след него в „негативния списък“ са *индивидуалните камини* (35.58 %).

В Зайчар преобладава мнението, че индивидуалните камини са най-големият замърсител – 36.33 % от анкетираните избират този отговор, а на второ място по честота е автомобилният трафик, но с много по-малък дял в сравнение с област Видин (19.55 %).

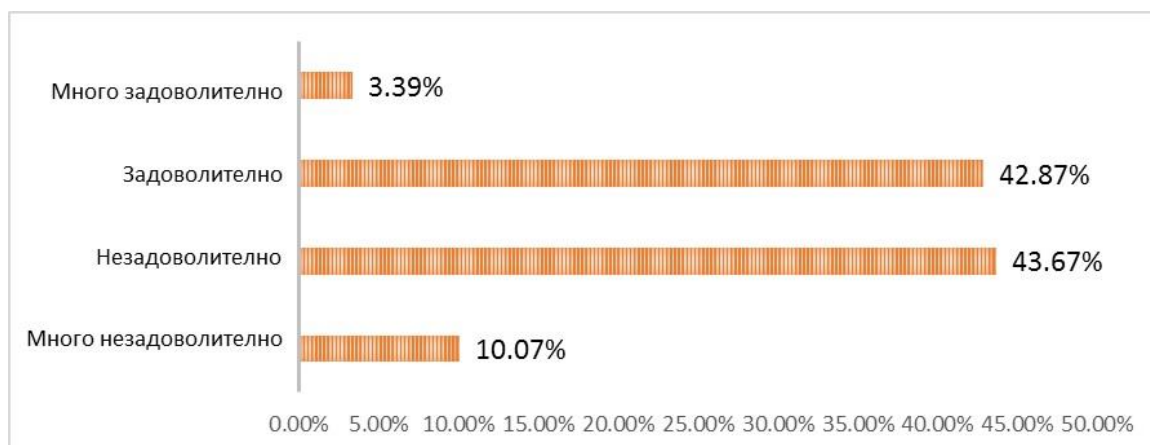
Още една забележима разлика между жителите на двете области е свързана с възприемането на ТЕЦ/отоплителни централи като заплаха за качеството на въздуха в местната среда. Докато във Видин само 3.08 % от гражданите избират този отговор, честотата в Зайчар е 15.23 %. Подобно съотношение, макар и с по-малки абсолютни стойности, се получава и при промишлените предприятия (16.13 % - Зайчар; 10.34 % - Видин).

Сметищата като източник на замърсяване на въздуха се възприемат по подобен начин и в двете области – 12.76 % от анкетираните в Зайчар и 13.68 % във Видин ги посочват като най-голям проблем.

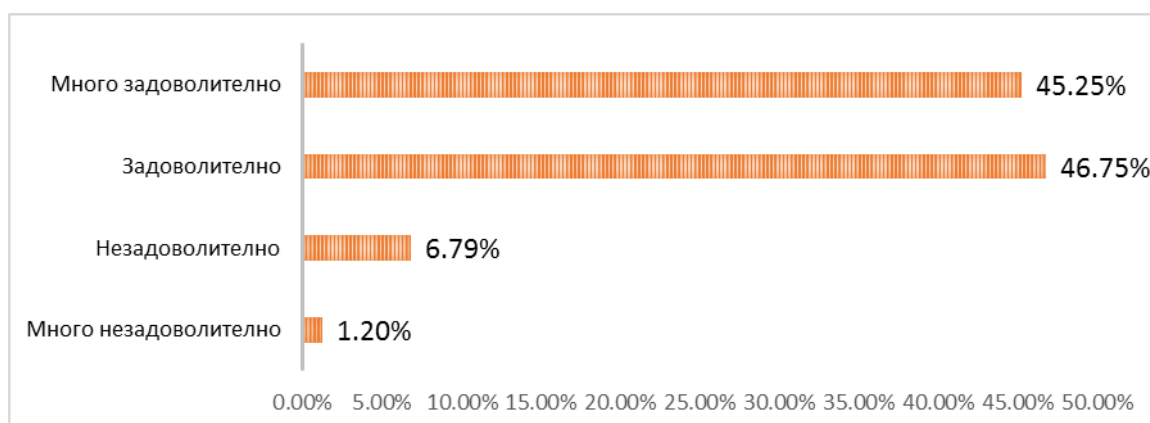
По-подробен преглед на всички споменати резултати в това направление е илюстриран в графиките под текста на въпроса.

⊗ *Според Вас какво е качеството на въздуха във Вашето населено място?*

Област Зайчар

Област Видин

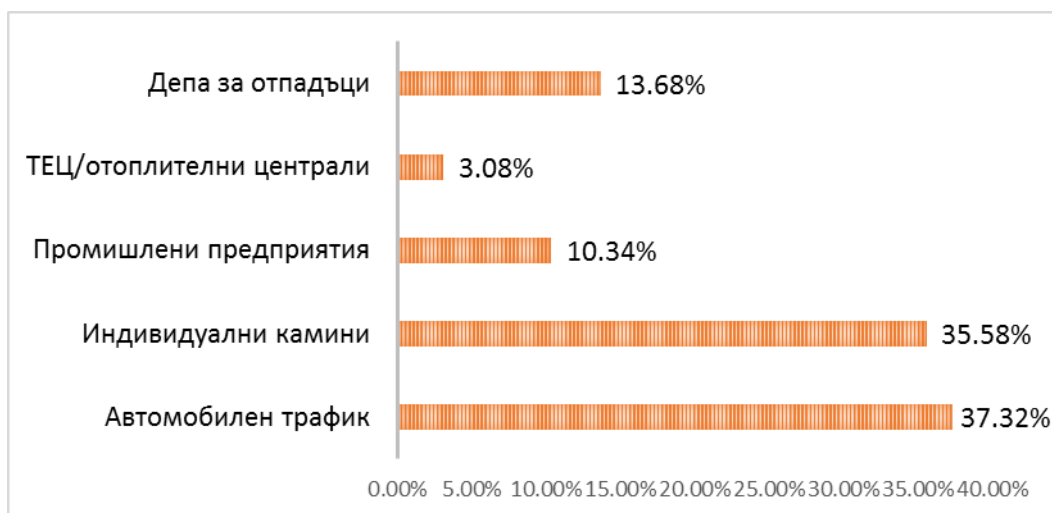

- ⊗ Според Вас кои са най-големите замърсители на въздуха във Вашето населено място?

Област Зайчар

Област Видин

Също така, предложихме на респондентите в двете области предложения за подобряване на качеството на въздуха в местната среда, т.е. намаляване на замърсяването.

Резултатите, получени от нашите предложения върху цялата извадка, включена в изследването, показват висока степен на съгласие с тях и в двете области; като се изключи средната оценка от 3.03 за идеята за *въвеждане на „такса задръствания“ за движението в Зайчар*, всички останали предложения са оценени с оценки около и над 4.

Като цяло, в област Видин има малко по-изявен ентусиазъм към някои от посочените по-горе посоки на действие. В следващите таблици може да се види, че има малко по-ниска степен на съгласие с твърдението, че промяната под каквато и да е форма няма да бъде полезна - *нищо не трябва да се променя* има рейтинг 1.54 при жителите на Зайчар, спрямо 1.10 при жителите на Видин. Този резултат не е статистически значим, но е индикатор за наблюдаваната тенденция; сред гражданите на област Видин някои от предложенията получават по-висока средна оценка, отколкото при което и да е от предложенията сред гражданите на Зайчар.

Гражданите на област Видин, в голямата си част, силно подкрепят идеята за *популяризиране на обществения транспорт и насърчаване на развитието на велосипедния трафик*. Те също така са много заинтересовани за *увеличаване на използването на енергия от възобновяеми източници за отопление в домакинствата*. Тези две предложения са с най-висока средна оценка от всички предложени. Следва *въвеждането на субсидии за насърчаване на енергийната ефективност в домакинствата*, с почти същата оценка както и *санирането на съществуващи и енергийно ефективното строителство на нови сгради*.

Жителите на област Зайчар също дават най-високи оценки за *въвеждането на насърчителни субсидии за домакинствата*, докато на второ място са *инвестициите в изграждането на филтри в промишлените предприятия и топлоелектрическите централи*.

Тези резултати са напълно в унисон с предходно анализирани и представените: отношението на гражданите към предложените предложения е пряко свързано, т.е. зависи от разпознаването на основните замърсители в тяхната местна среда. В същото време, зад (или под) споменатите нагласи и наблюдения, като отправна точка стои възприемането на качеството на въздуха, което след това ще насочи техния начин и ход на мислене.

Като илюстрация на тези изследователски констатации, по-долу са приложени таблици и графики с резултатите от обработката на отговорите на съответния въпрос.

☞ *Кое от следните предложения, според Вас, би допринесло най-много за намаляване на замърсяването на въздуха във Вашето населено място?*

Област Зайчар

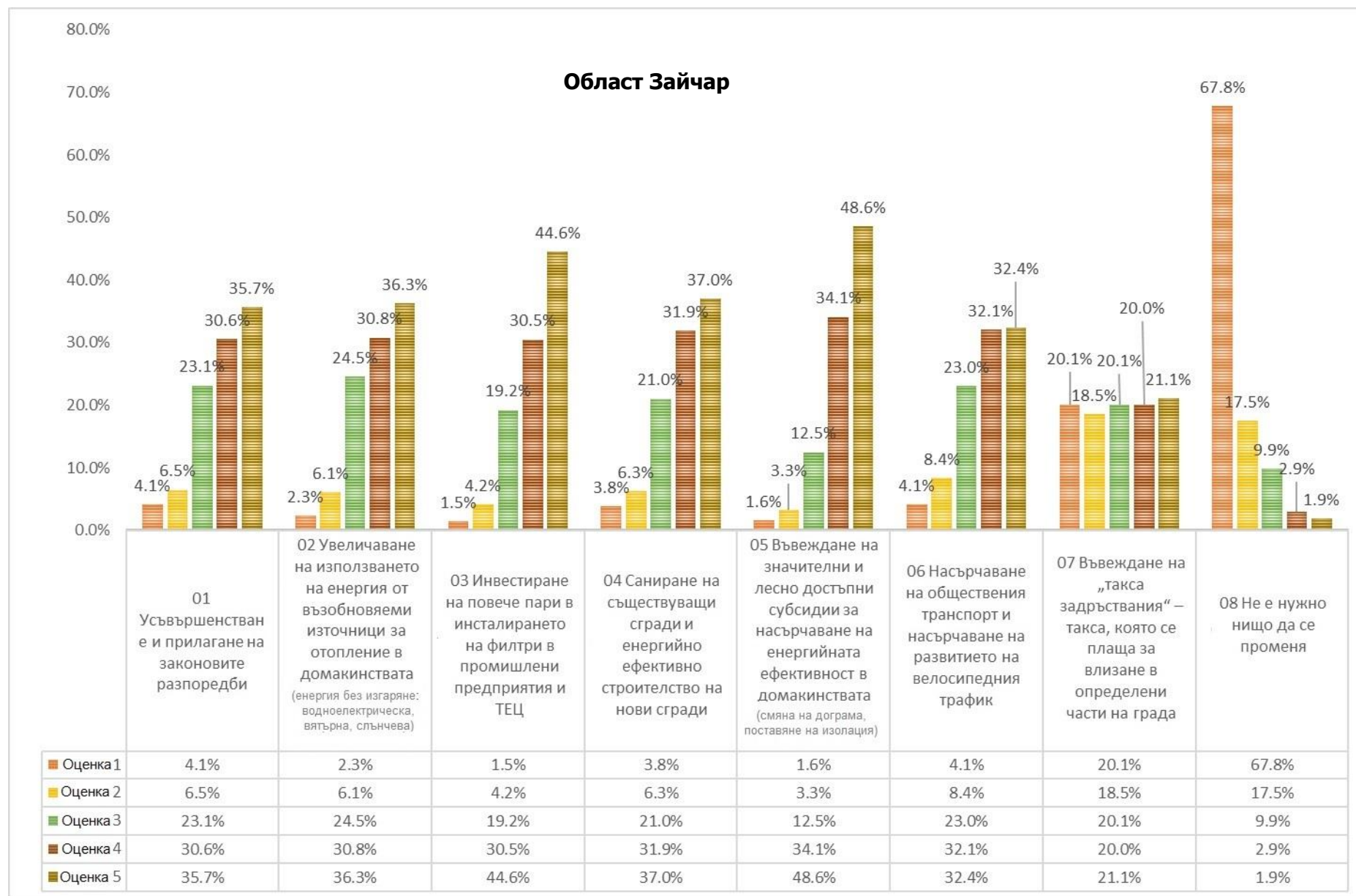
ПРЕДЛОЖЕНИЕ	СРЕДНА ОЦЕНКА
Усъвършенстване и прилагане на законовите разпоредби	3.87

Увеличаване на използването на енергия от възобновяеми източници за отопление в домакинствата (енергия без изгаряне: водноелектрическа, вятърна, слънчева)	3.93
Инвестиране на повече средства в инсталирането на филтри в промишлени предприятия и ТЕЦ	4.12
Саниране на съществуващи сгради и енергийно ефективно строителство на нови сгради	3.92
Въвеждане на значителни и лесно достъпни субсидии за насърчаване на енергийната ефективност в домакинствата (смяна на дограма, поставяне на изолация)	4.25
Насърчаване на обществения транспорт и насърчаване на развитието на велосипедния трафик	3.80
Въвеждане на „такса задръствания“ – такса, която се плаща за влизане в определени части на града	3.03
Не е нужно нищо да се променя	1.54
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ без „Не е нужно нищо да се променя“	3.85
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	3.56

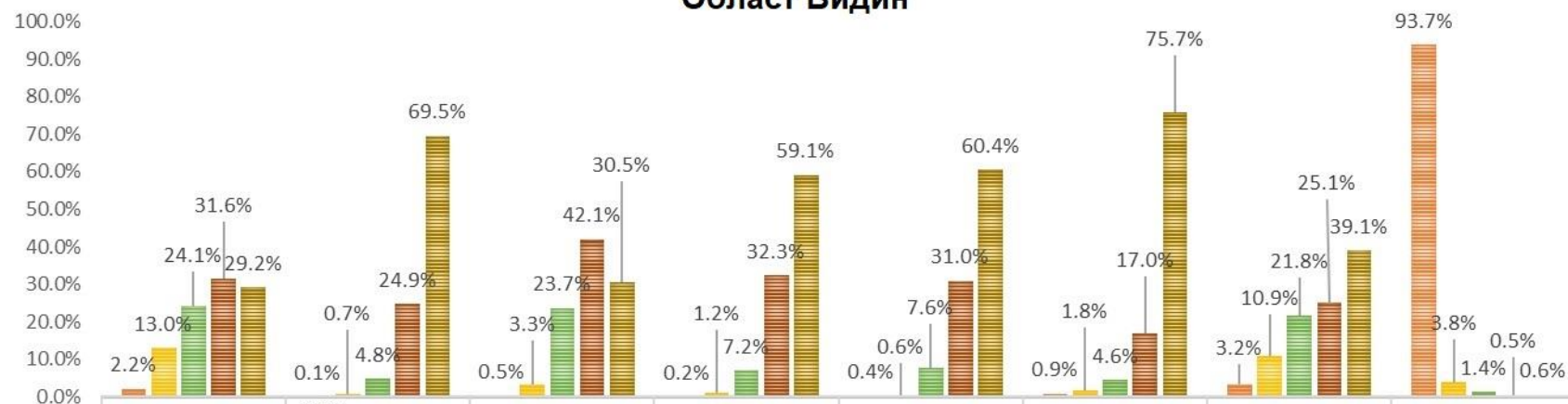
Област Видин

ПРЕДЛОЖЕНИЕ	СРЕДНА ОЦЕНКА
Усъвършенстване и прилагане на законовите разпоредби	3.73
Увеличаване на използването на енергия от възобновяеми източници за отопление в домакинствата (енергия без изгаряне на изкопаеми горива: водноелектрическа, вятърна, слънчева)	4.63
Инвестиране на повече пари в инсталирането на филтри в промишлени предприятия и ТЕЦ	3.99
Саниране на съществуващи сгради и енергийно ефективно строителство на нови сгради	4.49
Въвеждане на значителни и лесно достъпни субсидии за насърчаване на енергийната ефективност в домакинствата (смяна на дограма, поставяне на изолация)	4.50
Насърчаване на обществения транспорт и насърчаване на развитието на велосипедния трафик	4.65

Въвеждане на „такса задръствания“ – такса, която се плаща за влизане в определени части на града	3.86
Не е нужно нищо да се променя	1.10
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ без „Не е нужно нищо да се променя“	4.26
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	3.87

Област Видин

0.0%	01 Усъвършенстване и прилагане на законовите разпоредби	02 Увеличаване на използването на енергия от възобновяеми източници за отопление в домакинствата (енергия без изгаряне на изкопаеми горива: водноелектрическа, вятърна, слънчева)	03 Инвестиране на повече пари в инсталирането на филтри в промишлени предприятия и ТЕЦ	04 Саниране на съществуващи сгради и енергийно ефективно строителство на нови сгради	05 Въвеждане на значителни и лесно достъпни субсидии за насърчаване на енергийната ефективност в домакинствата (смяна на дограма, поставяне на изолация)	06 Насърчаване на обществения транспорт и насърчаване на развитието на велосипедния трафик	07 Въвеждане на „такса задръствания“ – такса, която се плаща за влизане в определени части на града	08 Не е нужно нищо да се променя
Оценки 1	2.2%	0.1%	0.5%	0.2%	0.4%	0.9%	3.2%	93.7%
Оценки 2	13.0%	0.7%	3.3%	1.2%	0.6%	1.8%	10.9%	3.8%
Оценки 3	24.1%	4.8%	23.7%	7.2%	7.6%	4.6%	21.8%	1.4%
Оценки 4	31.6%	24.9%	42.1%	32.3%	31.0%	17.0%	25.1%	0.5%
Оценки 5	29.2%	69.5%	30.5%	59.1%	60.4%	75.7%	39.1%	0.6%

В продължение на проучването предложихме и редица предложения за промени в поведенческите модели, с които гражданите могат лично да допринесат за намаляване на замърсяването на въздуха, съответно за подобряване на качеството на този важен аспект от околната среда.

В сравнение с предишния въпрос, тук виждаме лека положителна тенденция; средните оценки са малко по-високи, отговорите на гражданите показват, че има възможност да се включат адекватно, както и готовност, чрез промяна на навиците си, да се приближат до екосъобразни модели на поведение.

Област Видин и тук оценява по-положително предложените дейности, с особен акцент върху *всички онези, които са свързани с трафика* – използване на превозни средства, които замърсяват по-малко околната среда, използване на градския транспорт и практикуването на споделен транспорт.

В област Зайчар всички предложения имат много сериозна подкрепа, като леко се открояват *сферите изгаряне на отпадъци, рециклиране и енергийна ефективност на домакинските уреди*.

Въпреки, че спадът не е драматичен (нито съдържателно, нито статистически), показателно е, че от всички предложени лични дейности, които могат да допринесат за подобряване на качеството на въздуха на местно ниво, гражданите на Зайчар дават най-ниска оценка на *градския транспорт*. В същото време това предложение показва и най-големите разлики в средната оценка на анкетираните от двете различни области: Видин - 4.68, Зайчар - 3.47.

☞ *По какъв начин Вие лично можете да допринесете за намаляването на замърсяването на въздуха във Вашето населено място?*

Област Зайчар

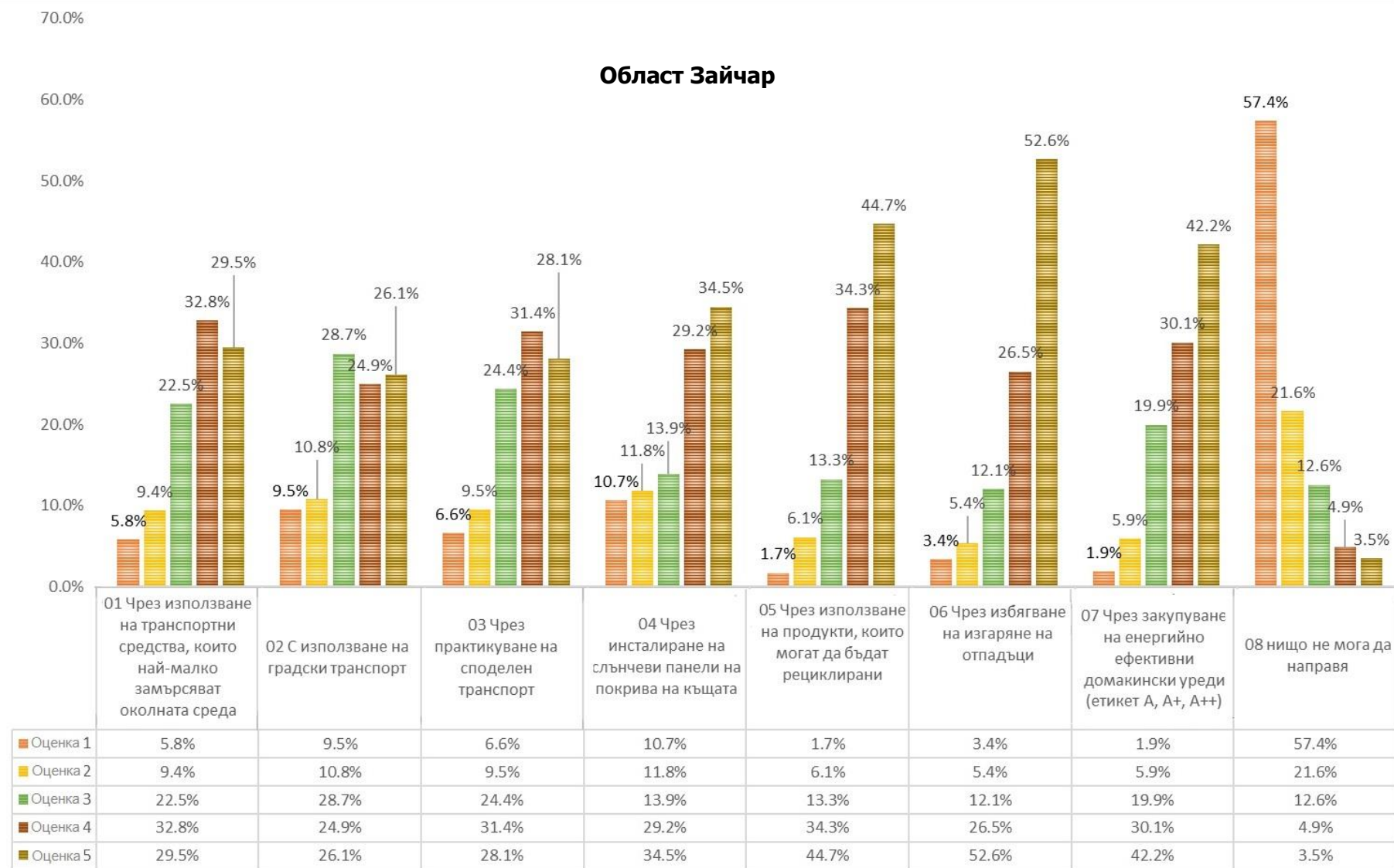
ПРЕДЛОЖЕНИЕ	СРЕДНА ОЦЕНКА
Чрез използване на транспортни средства, които най-малко замърсяват околната среда	3.71
С използване на градски транспорт	3.47
Чрез практикуване на споделен транспорт	3.65
Чрез инсталиране на слънчеви панели на покрива на къщата	3.65
Чрез използване на продукти, които могат да бъдат рециклирани	4.14
Чрез избягване на изгаряне на отпадъци	4.20

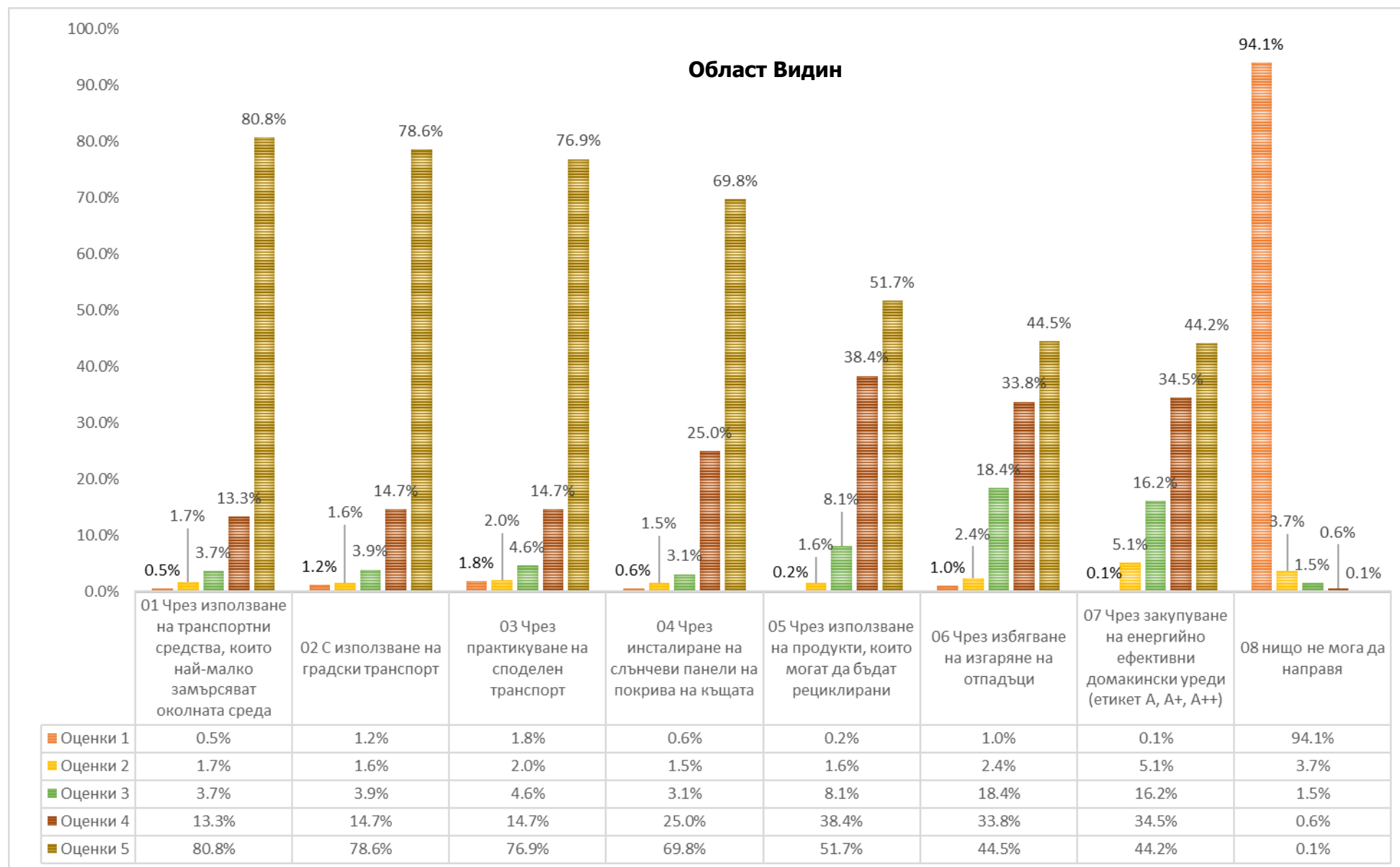
Чрез закупуване на енергийно ефективни домакински уреди (етикет A, A+, A++)	4.05
Нищо не мога да направя	1.75
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ без „Не е нужно нищо да се променя“	3.84
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	3.58

Област Видин

ПРЕДЛОЖЕНИЕ	СРЕДНА ОЦЕНКА
Чрез използване на транспортни средства, които най-малко замърсяват околната среда	4.72
С използване на градски транспорт	4.68
Чрез практикуване на споделен транспорт	4.63
Чрез инсталиране на слънчеви панели на покрива на къщата	4.62
Чрез използване на продукти, които могат да бъдат рециклирани	4.40
Чрез избягване на изгаряне на отпадъци	4.18
Чрез закупуване на енергийно ефективни домакински уреди (етикет A, A+, A++)	4.17
Нищо не мога да направя	1.09
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ без „Не е нужно нищо да се променя“	4.49
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	4.06

Област Зайчар

Качество на повърхностните води

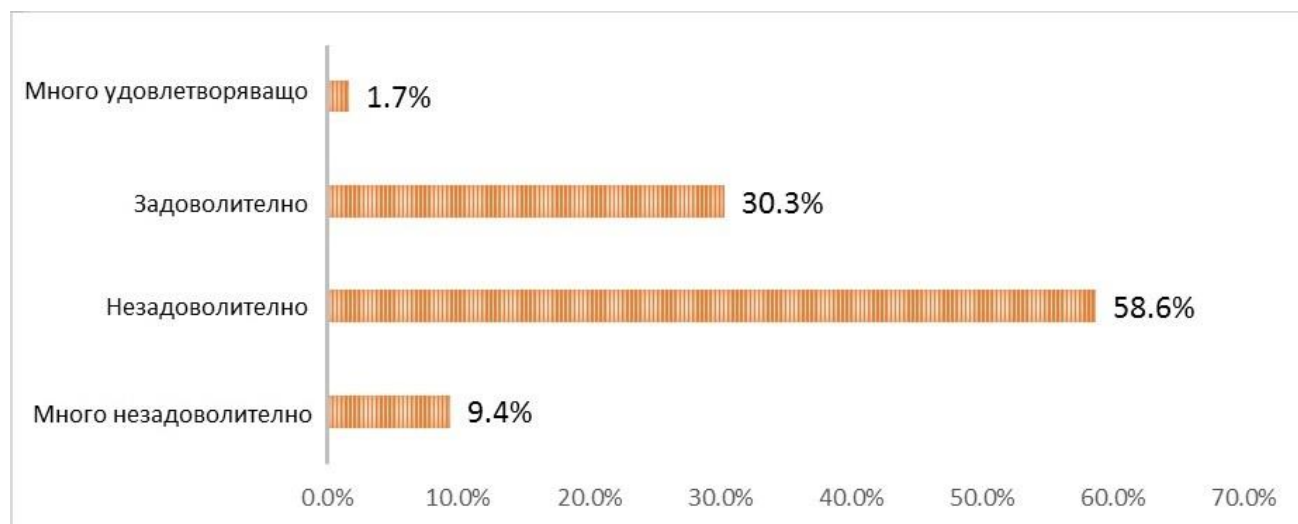
И при този аспект на околната среда продължава тенденцията за различия в нагласите на жителите на двете изследвани области. В област Видин има забележимо по-висока удовлетвореност от качеството на водата – повече от две трети от анкетираните оценяват положително настоящата ситуация по споменатото измерение (62.2 % заявяват, че качеството на водата е „задоволително“, докато малко по-малко от една трета от извадката - 29.5 %, са съгласни с оценката „много задоволително качество“).

В област Зайчар ситуацията е значително по-различна. Близко една трета от анкетираните граждани оценяват положително качеството на водата; статистически незначимо е участието на тези, които дават най-висока оценка, т.е. съгласни са с отговора "много задоволително" (качество на водата).

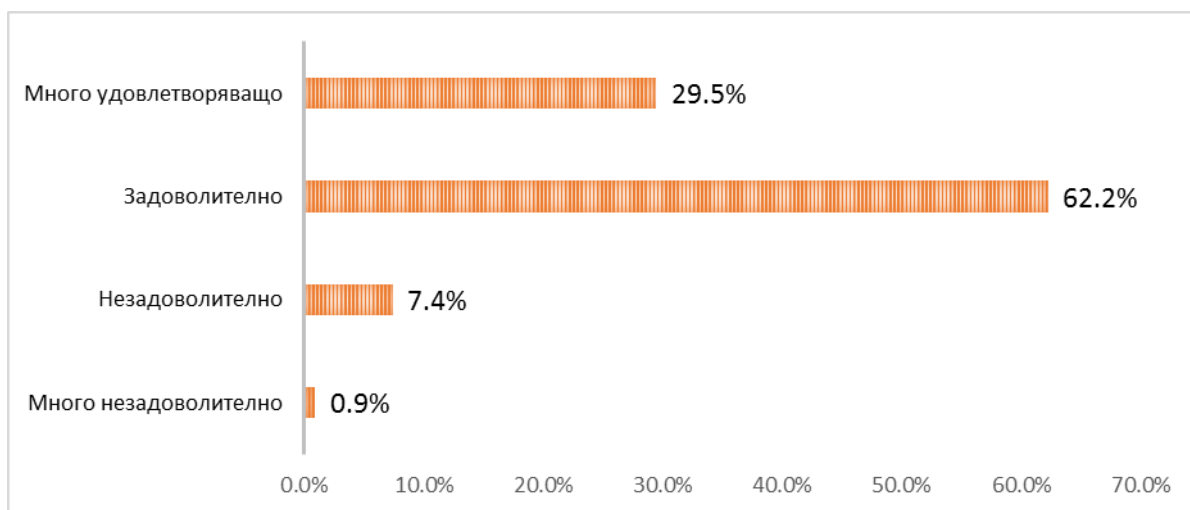
И накрая, може би най-яркият индикатор за различното възприемане на качеството на водата в местната среда между двете области, е делът на онези, които недвусмислено изразяват неудовлетворението си: под 10 % във Видин, в сравнение с почти 70 % в Зайчар.

⊗ Според Вас какво е качеството на повърхностните води – реки, езера, потоци – във Вашето населено място?

Област Зайчар

Област Видин

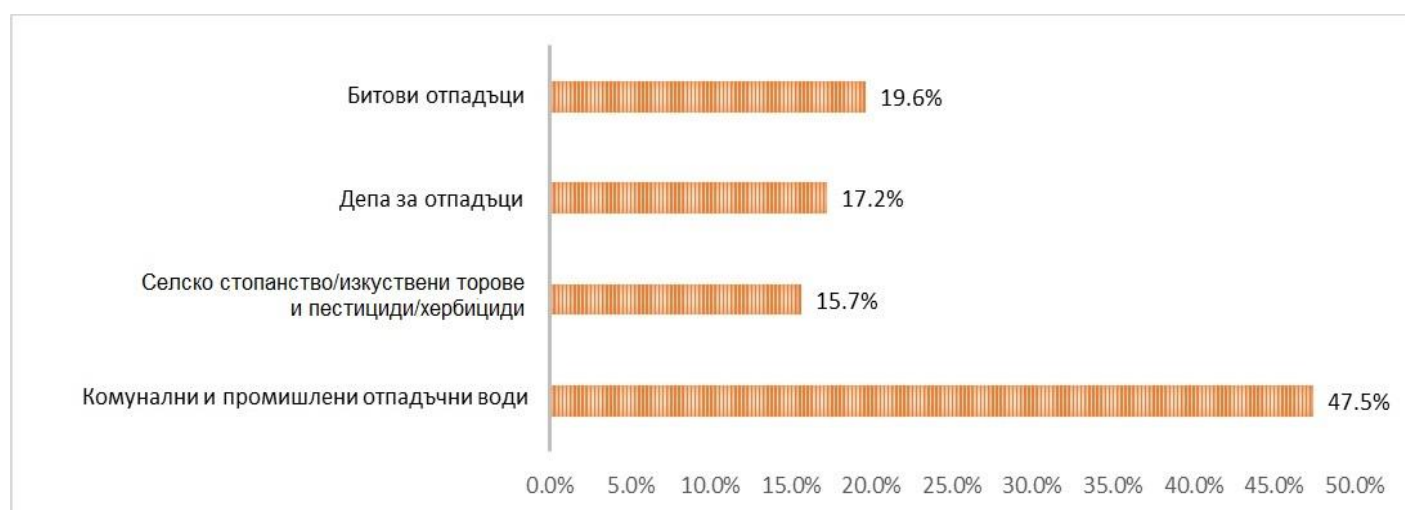
Макар и по-сходни, в сравнение с предното оценявано измерение, позициите на гражданите от двете изследвани области се различават и в оценката им коя е основната причина за замърсяването на повърхностните води в непосредствената им среда.

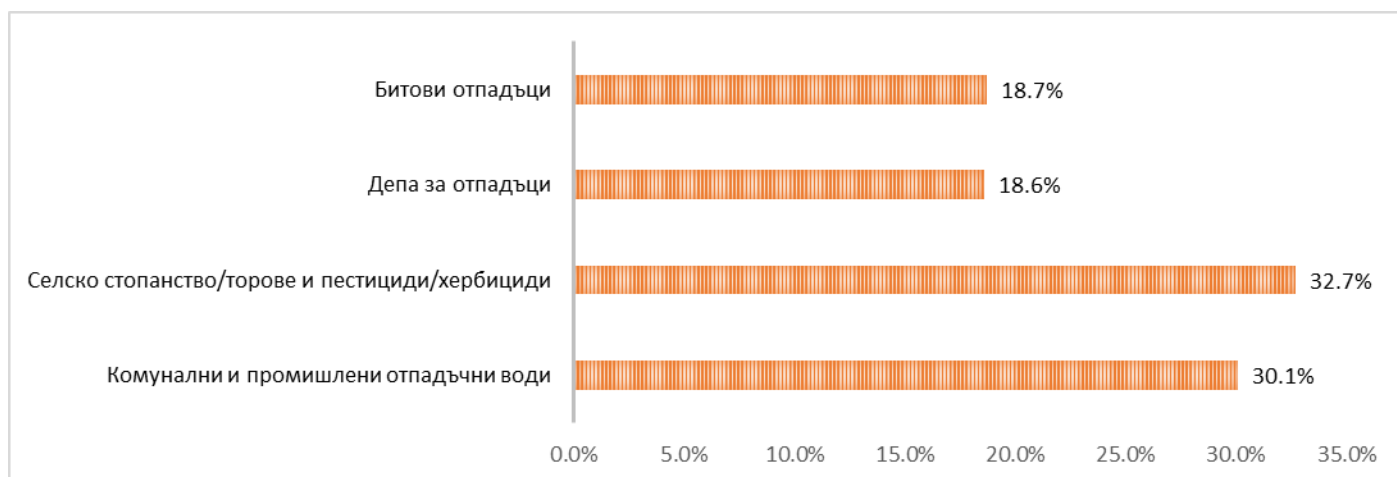
Докато гражданите на област Зайчар, без много колебания, избират *комунални и промишлени отпадъчни води*, респондентите от област Видин имат по-силно разделени мнения. А именно, според тях водещите причини са от областта на селското стопанство, *изкуствените торове и пестицидите/хербицидите*. Много близо е „котиран“ и проблемът с комуналните и промишлените отпадъчни води.

Останалите замърсители на повърхностните води са позиционирани по подобен начин в двете области: битови отпадъци и сметища.

Подробностите са по-илюстративно представени на графиките, които следват.

⊗ *Кои според Вас са най-големите замърсители на повърхностните води във Вашето населено място?*

Предложенията за подобряване на качеството, съответно за намаляване на замърсяването на повърхностните води, се оценяват с много сериозни оценки и в двете области, като и в това отношение гражданите на област Видин средно показват малко по-висока степен на съгласие с посоченото.

В Зайчар респондентите реагират най-положително на *изграждането на системи за събиране на отпадъците от селата*, след това на *изграждането на санитарни депа*, *инвестирането на по-големи средства в изграждането на системи за пречистване на битови и промишлени отпадъчни води*, *усъвършенстването и прилагане на законовите разпоредби*.

Статистически погледнато, разликите в оценката на всички посочени предложения са много малки; онова, което може би е по-важно да се отбележи от ранга като резултат, е, че гражданите показаха високо ниво на разбиране и готовност да приемат всички представени мерки, които водят до подобряване на настоящата ситуация.

Гражданите от област Видин също в по-голямата си част подкрепят всички тествани предложения. Техният "фаворит" обаче е *инвестирането на по-големи средства в изграждането на системи за пречистване на отпадъчните води*. Много високо се оценява и значението на *изграждането на санитарни депа*, както и *изграждането на системи за събиране на отпадъците от селата*. Въпреки, че и предложението за *усъвършенстване и прилагане на законовите разпоредби* беше обективно добре прието от респондентите, следва да се отбележи, че оценката за тази мярка е относително ниска по отношение на два параметъра - в сравнение с нагласите към другите предложения за намаляване на замърсяването на повърхностните води, както и в сравнение с общо погледнато високото ниво на подкрепа на гражданите на област Видин за всички дейности за подобряване на околната среда, което е характерно за настоящото изследване като цяло.

Що се отнася до личния принос за подобряване на качеството на водата, всички примери за екосъобразно поведение, които включихме в изследването, бяха приети добре, с много малки разлики между конкретните предложения. В Зайчар *сепарирането*

на отпадъците и рециклирането им са една идея по-близо до гражданите, отколкото намаляването на употребата на пластмаса и преминаването към закупуване на продукти в опаковки, които могат да бъдат рециклирани. Високо се оценяват и подобрият контрол върху потреблението на водата в домакинството, както и ориентацията към енергийно ефективни домакински уреди, въпреки че готовността за промяна на поведението по тези начини е малко по-ниска, отколкото при първите споменати предложения.

Макар и принципно приети, най-отзад в сравнение с останалите, са предложенията за *намаляване на употребата на химически средства в домакинството, както и очевидно най-сложният начин за промяна на поведението, преходът към органично производство без използване на пестициди и хербициди.*

В област Видин, тестваните предложения за личен принос за подобряване качеството на повърхностните води и намаляване на замърсяването, се приемат изключително положително, без съществени разлики по отношение на отделните конкретни предложения.

На ниво много фини разлики гражданите на Видин проявяват малко по-висока готовност да се „откажат“ от *пластмасата*, да намалят употребата на *химически средства*, да контролират *потреблението на вода* в домакинствата си, да преминат към закупуване на продукти *в опаковки, подходящи за рециклиране*. На следващо място, като възможни начини за промяна на поведението на отделните хора и техните домакинства, са *сепарирането на отпадъци и закупуването на енергийно ефективни домакински уреди*.

Подобно на съседите си от област Зайчар, видинчани не отхвърлят, но поставят на последно място предложението за *преход към органично земеделие без използване на пестициди и хербициди*.

По индиректен начин респондентите и в двете области ни изпращат посланието, че тази посока на развитие на екосъобразно поведение, въпреки че мнозинството я одобрява и разпознава потенциала ѝ, е по-сложна от останалите и изисква по-задълбочен допълнителен анализ, а след това със сигурност и по-силна подкрепа на много нива.

По-долу за илюстрация са приложени графични изображения на резултатите от статистическата обработка на въпросите, свързани с възможните начини за намаляване на замърсяването на повърхностните води в двете изследвани области. Именно получените резултати бяха в основата на представения тук анализ.

☞ Според Вас кое от следните предложения би допринесло най-много за намаляване на замърсяването на повърхностните води във Вашето населено място?

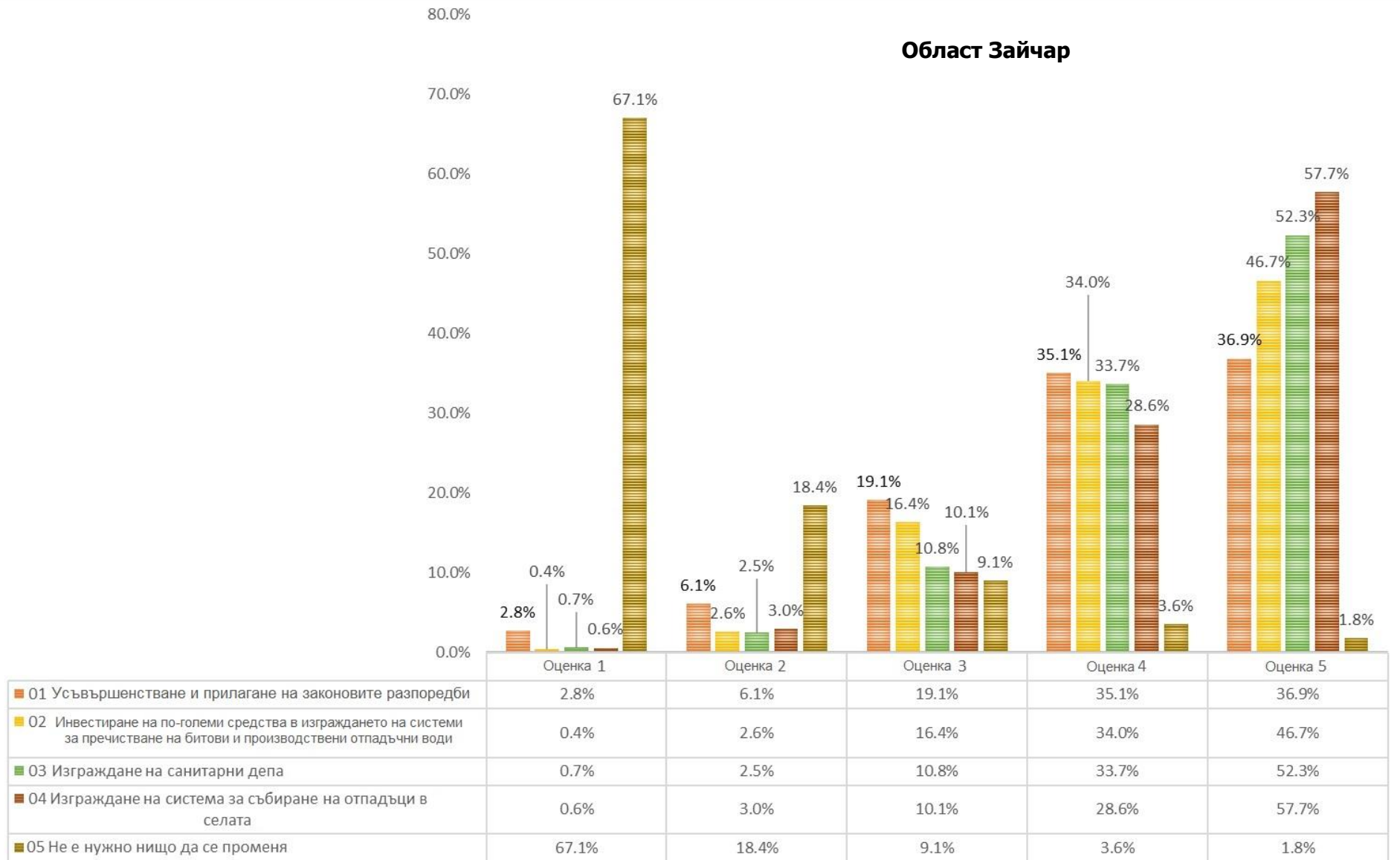
Област Зайчар

ПРЕДЛОЖЕНИЕ	СРЕДНА ОЦЕНКА
Усъвършенстване и прилагане на законовите разпоредби	3.97
Инвестиране на по-големи средства в изграждането на системи за пречистване на битови и производствени отпадъчни води	4.24
Изграждане на санитарни депа	4.34
Изграждане на система за събиране на отпадъци в селата	4.40
Не е нужно нищо да се променя	1.55
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ без „Не е нужно нищо да се променя“	4.24
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	3.70

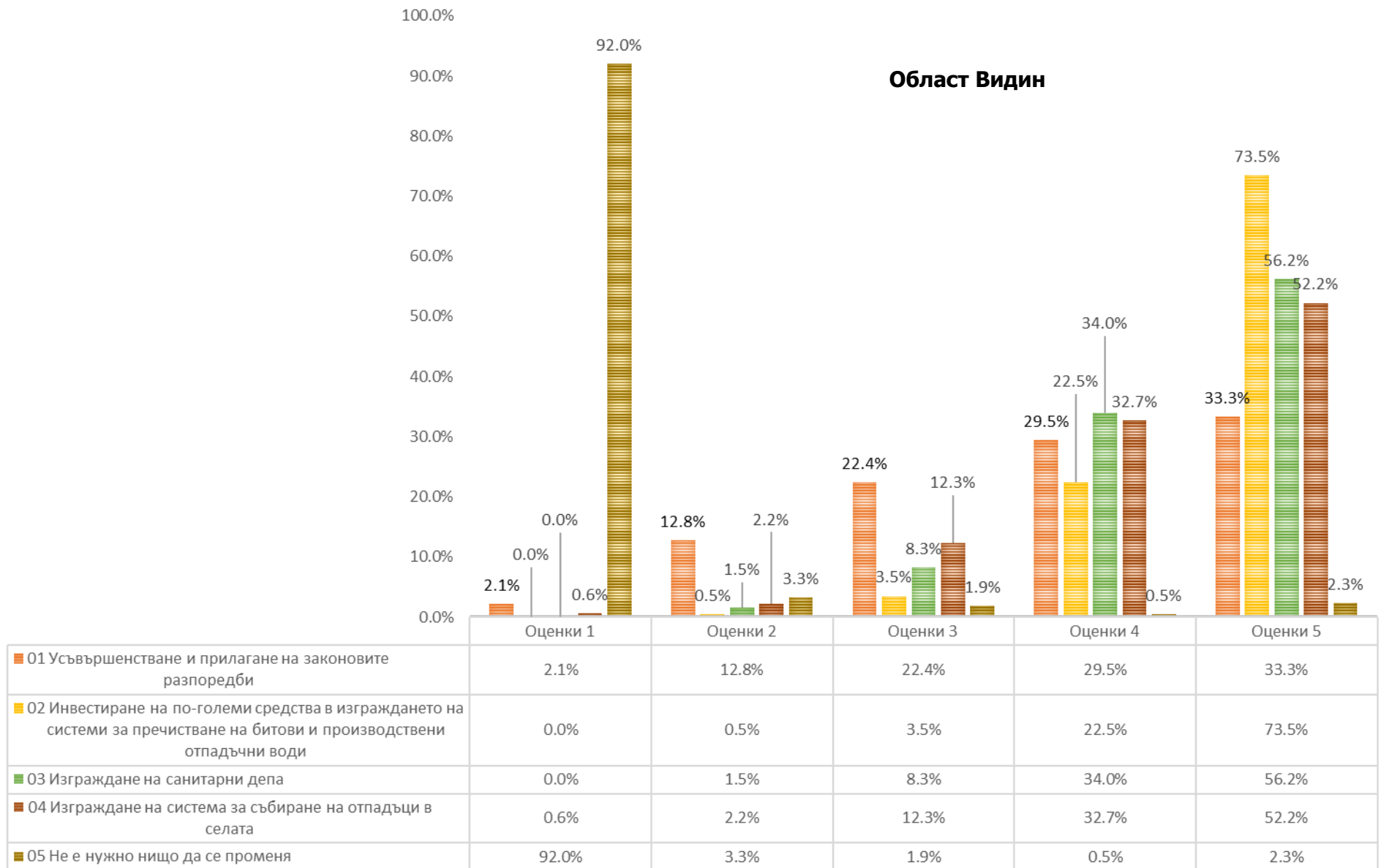
Област Видин

ПРЕДЛОЖЕНИЕ	СРЕДНА ОЦЕНКА
Усъвършенстване и прилагане на законовите разпоредби	3.79
Инвестиране на по-големи средства в изграждането на системи за пречистване на битови и производствени отпадъчни води	4.69
Изграждане на санитарни депа	4.45
Изграждане на система за събиране на отпадъци в селата	4.34
Не е нужно нищо да се променя	1.18
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ без „Не е нужно нищо да се променя“	4.32
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	3.69

Област Зайчар

Област Видин

☞ По какъв начин Вие лично можете да допринесете за намаляване на замърсяването на повърхностните води във Вашето населено място?

Област Зайчар

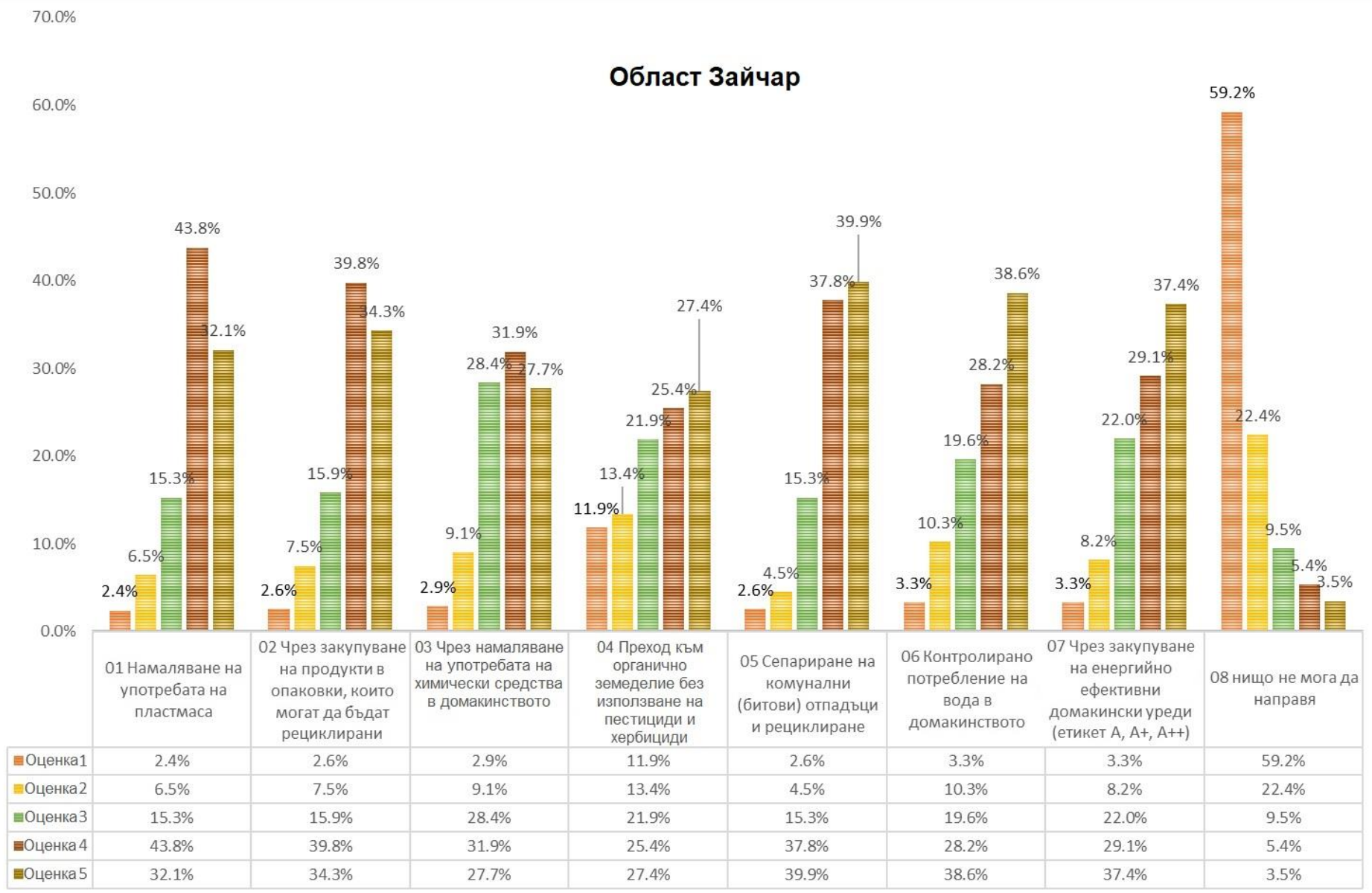
ПРЕДЛОЖЕНИЕ	СРЕДНА ОЦЕНКА
Намаляване на употребата на пластмаса	3.97
Чрез закупуване на продукти в опаковки, които могат да бъдат рециклирани	3.96
Чрез намаляване на употребата на химически средства в домакинството	3.72
Преход към органично земеделие без използване на пестициди и хербициди	3.43
Сепариране на комунални (битови) отпадъци и рециклиране	4.08
Контролирано потребление на вода в домакинството	3.89
Чрез закупуване на енергийно ефективни домакински уреди (етикет А, А+, А++)	3.89
Нищо не мога да направя	1.71
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ без „Не е нужно нищо да се променя“	3.85
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	3.58

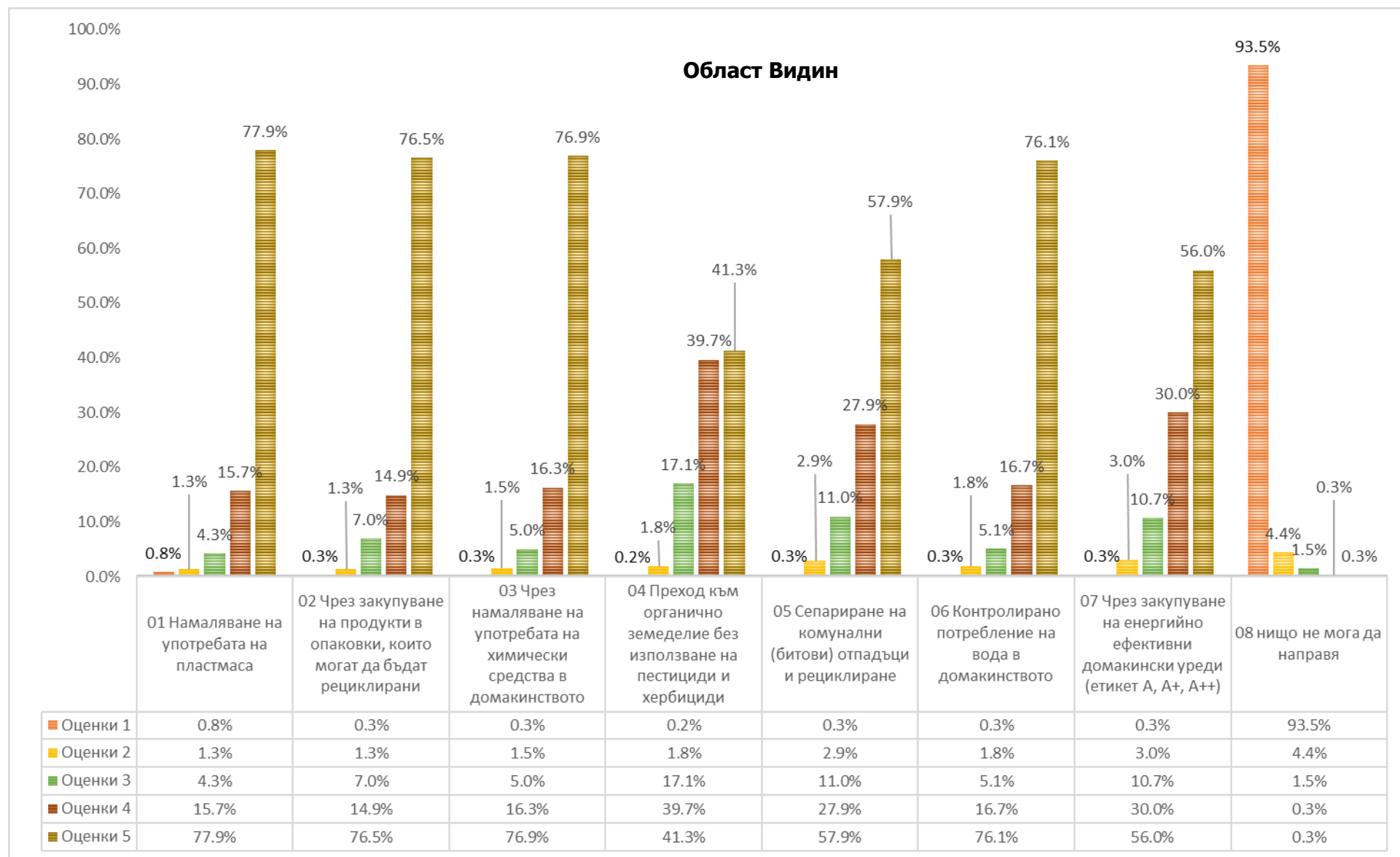
Област Видин

ПРЕДЛОЖЕНИЕ	СРЕДНА ОЦЕНКА
Намаляване на употребата на пластмаса	4.69
Чрез закупуване на продукти в опаковки, които могат да бъдат рециклирани	4.66
Чрез намаляване на употребата на химически средства в домакинството	4.68
Преход към органично земеделие без използване на пестициди и хербициди	4.20
Сепариране на комунални (битови) отпадъци и рециклиране	4.40

Контролирано потребление на вода в домакинството	4.67
Чрез закупуване на енергийно ефективни домакински уреди (етикет A, A+, A++)	4.38
Нищо не мога да направя	1.09
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ без „Не е нужно нищо да се променя“	4.53
СРЕДНА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	4.10

Област Зайчар

В самия край на анкетата с гражданите на двете области обобщихме всички теми, повдигнати в процеса на изследване на нагласите. Помолихме респондентите да обобщят от лична гледна точка собствените си възможности, съответно полето за принос към опазването на природата и околната среда.

☞ *Вземайки предвид всичко, по какви начини смятате, че Вие лично можете да окажете най-голямо влияние върху опазването на природата и околната среда?*

Област Зайчар

Област Видин

Както се вижда от представените графики, участието на онези, които *не знаят, не искат* или *не могат да влияят*, е много малко: 6 % в област Зайчар и 8 % във Видин.

Най-голям брой респонденти описват позицията си чрез твърдението - (най-много мога да повлияя) *чрез подобряване на екологичната устойчивост на домакинството си* (31 % в Зайчар, 21 % във Видин).

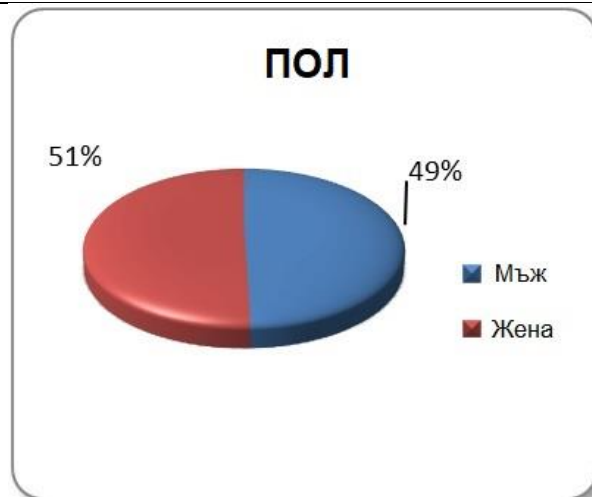
И в двете области, т.е. в цялата извадка, включена в изследването, се отчита значителен потенциал в подкрепата чрез петиции и инициативи за намаляване на замърсяването и опазване на природните ресурси (18 % - Зайчар, 16 % - Видин).

Интересен резултат показва разликите в нагласите за *плащане на по-високи данъци с цел намаляване на замърсяването* – гражданите на област Видин подкрепят тази идея с 16 % от анкетираните, докато делът на гражданите на Зайчар, които са съгласни със същото предложение, е 6 %.

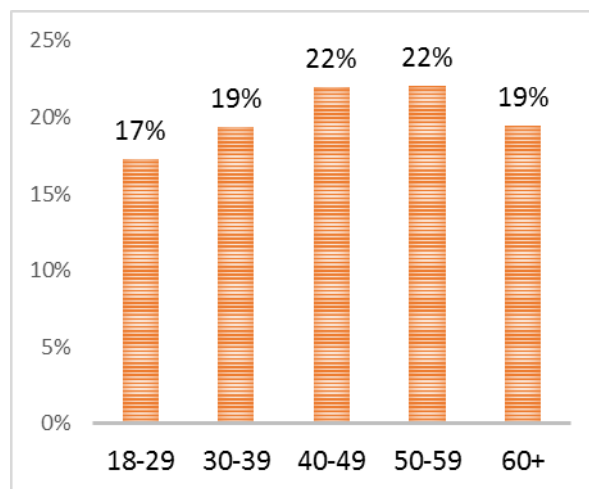
С малко по-малки взаимни различия, 10-20 % от общия брой анкетирани граждани в двете области, избират предложенията: *активиране на екологични сдружения* (12 % - Зайчар, 10 % - Видин), *организиране на местни екологични акции* (14 % - Зайчар, 11 % - Видин), *докладване на властите за случаи на застрашаване на природата* (13 % - Зайчар, 18 % - Видин).

Демографски данни – област Зайчар

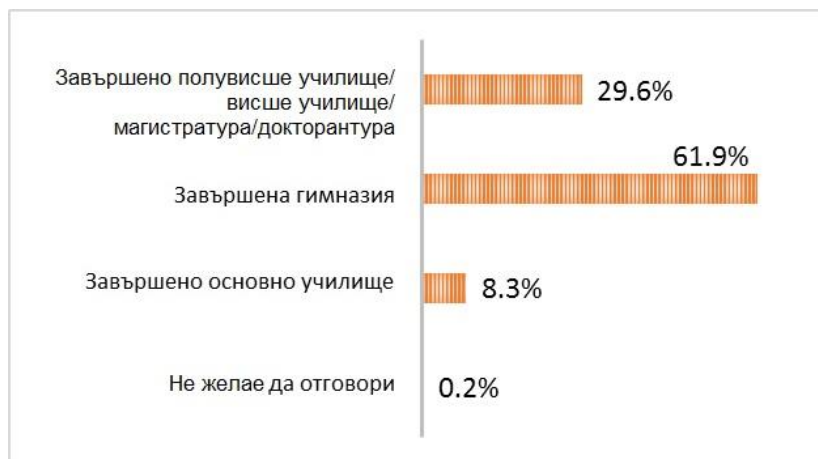
Пол

Възраст

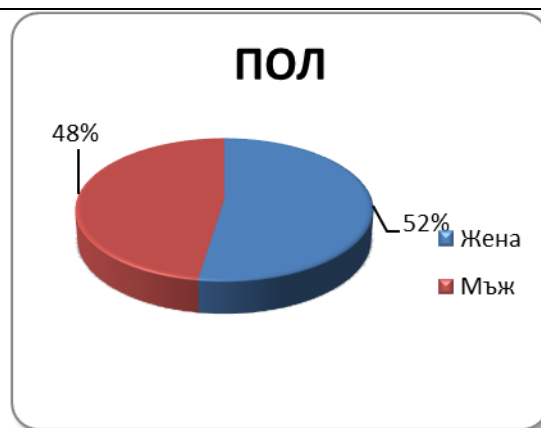

Образование

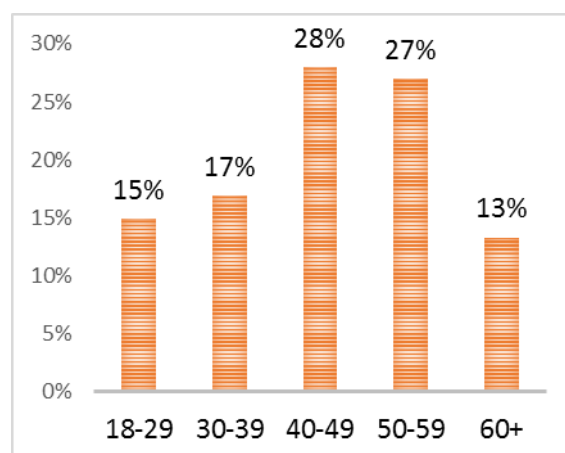

Демографски данни– област Видин

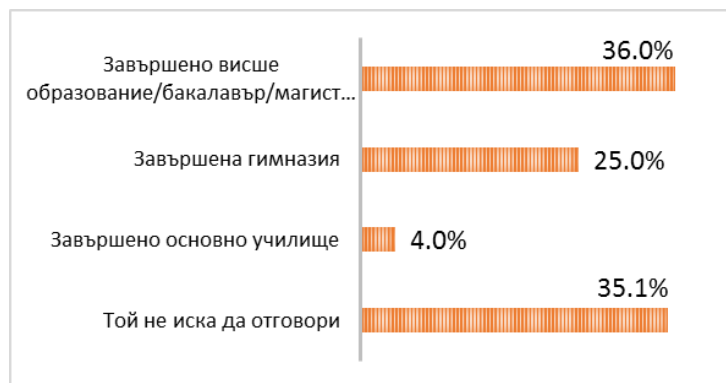
Пол

Възраст

Образование

Нагласи на професионалната общност

В процеса на анализ и изводи обърнахме внимание и на мненията, изразени от професионалната общност в двете области, участващи в изследването.

По отношение на общото население, като цяло, няма статистически значими разлики в отговорите относно този сегмент в сравнение с резултатите, свързани с общото население. Отчетливи прилики са характерни особено за **възприемането на текущата ситуация** - оценка на качеството на повърхностните води и въздуха, назоваване на основните причинители на замърсяване, идентифициране на направленията за подобряване и модели на поведение, чрез които можем да влияем върху околната среда в местната общност.

Все пак, задълбоченият анализ ни показва някои фини промени, които напълно подкрепят тенденциите, отбелязани в извадката като цяло. Първата важна констатация, очаквана и напълно в съответствие с хипотезите на изследването, се отнася до малко по-голямата готовност на представителите на професионалната общност да се включват и реагират, но и по-високата степен на доверие в капацитета на местната общност за промяна към подобрене. А именно, въпреки че става дума за (статистически) малки разлики, факт е, че за всяко предложено предложение оценките на професионалната общност са средно малко по-високи спрямо общото население. От друга страна, процентът на онези, които смятат, че няма място за корекция и подобрене, или твърдят, че те лично не могат да допринесат за качеството на околната среда, по правило е малко по-нисък сред представителите на професионалната общност.

Когато се „кръстосат“ двата сегмента (професионална общност vs. общо население) и двете изследвани области (Зайчар vs. Видин), се забелязва, че **нагласите и оценките във Видин са по-уеднаквени, отколкото в Зайчар**. Тази констатация се основава на вече споменатото сравнение на нагласите на общото население в двете области; област Видин поначало показва малко по-висока степен на приемане на тестваните предложения и мерки, така че оценките на общото население и професионалната общност са по-сходни една с друга. От друга страна, професионалната общност в Зайчар е с „една крачка напред“ в сравнение с общото население в същата област, преди всичко по отношение на силата на убеждението, че промените са възможни и че личният принос е от реално значение.

На нивото на всички повдигнати теми и поставени въпроси в процеса на проучването, когато разглеждаме двете области и двата сегмента от населението (професионална

общност, общо население), се появява само една ярка, статистически значима, разлика. Става въпрос за **отношението към замърсителите на повърхностните води** и то **в област Зайчар**.

Професионалната общност и общото население са единодушни в оценката за най-големия замърсител, а именно *битовите и промишлените отпадъчни води*, което е преобладаващото мнение на двата сегмента (55 % от професионалната общност, 47.5 % от общото население). Обаче, участието на онези, които смятат, че причината за замърсяването на повърхностните води е предимно в областта на *селското стопанство*, сред професионалната общност е едва 5 % от анкетираните, спрямо 15.7 % от общото население. Съществуват значителни разлики и при останалите два замърсителя: *сметищата* се посочват от цели 25 % от частта на професионалната общност от извадката и 17.2 % от общото население, докато битовите отпадъци се изтъкват от 15 % от професионалната общност и почти 20 % от анкетираните граждани.

По същия въпрос разликите между двата сегмента в област Видин са незначителни - около един процент или по-малко. Такова съотношение, както вече беше споменато, е типично за резултатите от изследването като цяло.

Заклучения и препоръки

Въз основа на резултатите от проучването и задълбочения анализ на мненията на гражданите на областите Видин и Зайчар, обобщихме най-важните констатации за начина на мислене и капацитета на целевите местни общности, когато става въпрос за опазването на природата и подобряването на качеството на околната среда.

ОКОЛНА СРЕДА - АСПЕКТИ, КОИТО В НАЙ-ГОЛЯМА СТЕПЕН ЗАСЯГАТ ГРАЖДАНИТЕ

- И в двете изследвани области най-много респонденти поставят на първо място **качеството на питейната вода**, следвано от **качеството на въздуха**.
- В Зайчар, следват проблемът с *отпадъците/боклука, замърсяването на реките и езерата, изсичането на горите*, проблемът с канализацията (отпадните води). В дъното на списъка са *трафикът, климатичните промени/глобалното затопляне и замърсяването на почвата/земята*.
- Във Видин, след замърсяването на питейната вода и въздуха, според приоритетите на гражданите, се открояват *изсичането на горите и трафикът*, следвани от *незаконните сметища*; в дъното на списъка е проблемът с *отпадните води* (канализацията).

ОТПАДЪЦИ - СОРТИРАНЕ НА ОТПАДЪЦИ

- Повече от половината от анкетираните в област Зайчар заявяват, че не сортират отпадъците в домовете си, защото *нямат възможност да го направят*, същият отговор дават по-малко от една пета от анкетираните от област Видин.

- Във Видин значително по-често се споменава *сортирането на всички отпадъци*, докато процентът на онези, които заявяват, че частично сортират отпадъците в домакинството си, е много сходен и в двете области (около 30 % от извадката).
- Най-желаните стимули за гражданите на област Зайчар биха били *сигурност, че отпадъците ще бъдат рециклирани, а няма да отидат на сметището, осигуряване на отделни кошчета в домакинството или общността, отделно извозване от другите отпадъци*.
- В област Видин нагласите по тази тема показват по-голяма дисперсия - от онези, които не знаят, не могат да преценят или не искат да отговорят, следвани от онези, които твърдят, че вече сортират отпадъците, до онези, които казват, че независимо от предложените условия, не биха го правили. Най-желаното условие за жителите на област Видин е *отделното извозване от останалите отпадъци*. Много разпространен е и отговорът, показващ способността за приспособяване или учене (имитиране), под въздействието на положителните примери от непосредственото обкръжение.

КАЧЕСТВО НА ВЪЗДУХА

- **Подчертана разлика във възприемането на качеството на въздуха в двете изследвани области;** докато в Зайчар има високо ниво на неудовлетвореност, в област Видин ситуацията се оценява като значително по-благоприятна.
- В област Видин, *автомобилният трафик* се откроява като най-големият замърсител на въздуха в местната среда, следван от *индивидуалните камини и сметищата*.
- В област Зайчар, преобладава мнението, че *индивидуалните камини* са най-големият замърсител; за разлика от Видин тук не са без значение не само *автомобилният трафик и сметищата*, но и *ТЕЦ-овете/отоплителните централи и промишлените предприятия*.
- **Всички предложения за подобряване на качеството на въздуха в местната среда, съответно намаляване на замърсяването, получават висока оценка и в двете области.**
- Най-ниско е оценена идеята за *въвеждане на „такса задръствания“ в движението в Зайчар*.
- Средно област Видин дава много високи оценки на всички предложени предложения; открояват се *насърчаването на обществения транспорт, насърчаването на развитието на велосипедния трафик, увеличаването на използването на енергия от възобновяеми източници за отопление в домакинствата*; последвано от *въвеждането на субсидии за насърчаване на енергийната ефективност в домакинствата и санирането на съществуващи и енергийно ефективно строителство на нови сгради*.
- Жителите на област Зайчар също дават най-високи оценки за *въвеждането на насърчителни субсидии за домакинствата*, докато на второ място са *инвестициите в изграждането на филтри в промишлени предприятия и топлоелектрически централи*.
- **Всички предложени модели на екосъобразно поведение, с които гражданите могат да дадат личен принос за намаляване на замърсяването на въздуха, се оценяват много добре и в двете области.**

- Област Видин и тук оценява предложените дейности по-положително, с особен акцент върху *всички онези, които са свързани с трафика* - използването на транспортни средства, които замърсяват по-малко околната среда, използването на градски транспорт и практикуването на споделен транспорт.
- В област Зайчар, всички предложения имат много сериозна подкрепа, като леко се открояват *областите изгаряне на отпадъци, рециклиране и енергийна ефективност на домакинските уреди*.

КАЧЕСТВО НА ПОВЪРХНОСТНИТЕ ВОДИ

- **В област Видин има забележимо по-висока удовлетвореност от качеството на водата в сравнение с област Зайчар.**
- В Зайчар, като основна причина за замърсяване на повърхностните води, се посочват *битовите и промишлените отпадъчни води*.
- В област Видин най-често се посочват причинители от областта на селското стопанство, *изкуствените торове и пестицидите/хербицидите*, следвани от проблема с *битовите и промишлените отпадъчни води*.
- *Битовите отпадъци и сметищата* са позиционирани по подобен начин в двете области; те се разпознават като замърсители, но не се изтъкват като приоритет от мнозинството от анкетираните.
- **Всички предложени предложения за подобряване на качеството, съответно намаляване на замърсяването на повърхностните води, са оценени с много добри оценки и в двете области**, като и по това измерение гражданите на област Видин показват средно по-висока степен на съгласие с посоченото.
- В Зайчар респондентите реагират най-положително на *изграждането на системи за събиране на отпадъците от селата*, след това на *изграждането на санитарни депа, инвестирането на по-големи средства в изграждането на системи за пречистване на битовите и промишлените отпадъчни води, усъвършенстването и прилагането на законовите разпоредби*.
- Гражданите от област Видин също в по-голямата си част подкрепят всички тествани предложения; на преден план са *по-големите инвестиции в изграждането на системи за пречистване на отпадъчните води*, като много високо се оценява и значението на *изграждането на санитарни депа*, както и *изграждането на системи за събиране на отпадъците от селата*.
- **Всички примери за екосъобразно поведение, които включихме в изследването, бяха приети добре, с много малки разлики между конкретните предложения.**
- В Зайчар, *сортирането на отпадъците и рециклирането* са малко по-близки на гражданите, отколкото *намаляването на употребата на пластмаса* и преминаването към *закупуване на продукти в опаковки, които могат да бъдат рециклирани*. *По-добрият контрол върху потреблението на вода в домакинството*, както и ориентацията към *енергийно ефективни домакински уреди*, също са оценени високо, въпреки че готовността за промяна на поведението по тези начини е малко по-ниска, отколкото при първите предложения.
- Макар и принципно приети, най-отзад в сравнение с останалите, са предложенията за *намаляване на употребата на химически средства в домакинството*,

както и очевидно най-сложният начин за промяна на поведението - *преходът към органично производство без използване на пестициди и хербициди.*

- В област Видин, тестваните предложения за личен принос за подобряване качеството на повърхностните води и намаляване на замърсяването се приемат изключително положително, без съществени разлики по отношение на отделните конкретни предложения.

- На ниво много фини разлики гражданите на Видин проявяват малко по-висока готовност да се „откажат“ от *пластмасата*, да намалят употребата на *химически средства*, да контролират *потреблението на вода* в домакинствата си, да преминат към закупуване на продукти *в подходящи за рециклиране опаковки*. На следващо място, като възможни начини за промяна на поведението на отделните хора и техните домакинства, са *сортирането на отпадъците* и *закупуването на енергийно ефективни домакински уреди*.

- Подобно на своите съседи от област Зайчар, гражданите на Видин не отхвърлят, но поставят на последно място предложението за *преход към органично земеделие без използване на пестициди и хербициди*.

ЛИЧЕН ПРИНОС НА ГРАЖДАНИТЕ ЗА ОПАЗВАНЕТО НА ПРИРОДАТА И ОКОЛНАТА СРЕДА

- **Анкетираните граждани от цялата извадка показаха високо ниво на разбиране на проблемите и готовност за възприемане на поведение, което води до подобряване на настоящата ситуация.**

- Участието на тези, които *не знаят, не искат или не могат* да влияят, е много малко и в двете области.

- Най-голям брой респонденти описват преценката за своята позицията с твърдението - *най-много мога да повлияя, като подобря екологичната устойчивост на своето домакинство*

- И в двете области, върху цялата извадка, включена в изследването, се разпознава значителен потенциал в подкрепата чрез петиции и инициативи за намаляване на замърсяването и опазване на природните ресурси; и в двете области се подкрепят и другите предложени модели на поведение: *активиране на екологични сдружения, организиране на местни екологични акции, докладване на властите за случаи на застрашаване на природата*.

- *Плащането на по-високи данъци с цел намаляване на замърсяването* със сигурност не е сред предпочитаните предложения, особено в област Зайчар.

Тази публикация е направена с помощта на средствата на Европейския съюз чрез Програмата Interreg-IPA за трансгранично сътрудничество България-Сърбия под номер CCI No 2014TC16I5CB007.

Единствено отговорно лице за съдържанието на тази публикация е Гражданско сдружение „Тимошки клуб“ и по никакъв начин не може да се тълкува като позиция на Европейския съюз или на Управляващия орган на Програмата.